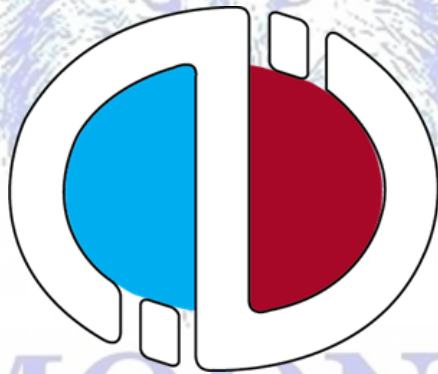

SOSTİBU DAVRANIS BİLİMLERİ 1

DON'T ASK QUESTIONS, JUST FOLLOW

ÜNİTE ÖZETLERİ DENEME SORULARI ÜNİTE SORULARI ÇIKMIŞ SORULAR

SKYMOON PDF

DON'T ASK QUESTIONS, JUST FOLLOW...

SINCE 2020

“DERS GEÇMENİN EN KOLAY YOLU”

ÜNİTE 1

Sosyoloji sosyal ilişkiler üzerinde odaklanan, sosyal ilişkilerin; bireylerin tutum ve davranışları üzerindeki etkileri ve bu ilişkilerin toplamı olarak tanımlanabilecek toplumun oluşumu, gelişimi ve değişimi üzerinde duran bir bilim dalıdır.

Sosyoloji toplumları inceler ve toplumlar da içinde yaşayan insanların davranışlarını, inançlarını ve kişiliklerini etkiler. Ayrıca toplumsal yaşamı biçimlendiren bir takım kurumlar vardır. Bunlar; eğitim, sağlık, siyaset, din, ekonomi olarak sayılabilir. Toplum söz konusu olduğunda akla ilk gelen kavramlardan biri olan kültür ise bir toplum içinde yaşayan insanların öğrendikleri ve paylaştıkları değer, inanç, gelenek ve görenekleri kapsar.

Sosyoloji toplumun insanların yaşamlarını nasıl etkilediğini öğretir ve bunların sonuçlarının neler olabileceğini gösterir. Bu bağlamda sosyoloji toplumsal değişimlerin neden ve sonuçlarını açıklamaya çalışır.

Sosyolojik düşünceye göre toplum bir yandan sürekli olarak değişirken bir yandan da düzenli kalmaya, değişmemeye çalışır.

Sosyolojik Bakış Açısı

Sosyolojik bilinçlenme bireyin içinde bulunduğu sosyal ortamın bireyi nasıl etkilediğini ve bu etkileşim sürecini incelemektedir ve sosyoloji bireye bu bilinci kazandırmayı hedefler. Sosyologlar sosyal davranışı anlayabilmek için düzenli olmayan yaratıcı bir düşünce üzerine odaklanıp, ona bağlı kalırlar. Bu düşünce sosyolojik hayal gücü (imgelem) olarak ifade edilir. Buna göre bireyin içinde yaşadığı toplumu kendi öznel değerleri veya kültürel yanlılığı ile değil, mümkün olduğunca dışarıdan bir göz olarak görebilmesi ve izleyebilmesi gerekmektedir. Bu anlamda sosyoloji bireyin kendisini ve toplumu anlamasına yardımcı olur.

Her birey toplumsallaşmanın ürünüdür ve toplumsallaşma; bireyin yaşadığı toplumun bir üyesi olduğu, onun bir parçası haline geldiği ve ona göre davrandığı süreç olarak tanımlanmaktadır.

Sosyoloji, bireylerin üzerinde etkili olan sosyal güçleri anlamaya çalışır ve insanlar arasındaki nispeten düzenli ilişkiler olarak tanımlanan sosyal yapıları konu edinir. Sosyoloji ayrıca toplumsal sorunlar, çalışma yaşamı, toplumsal kalıplar ve toplumun nasıl işlendiği konularında bizleri aydınlatır.

Sosyolojinin Diğer Sosyal Bilimlerle İlişkisi

Bilim sistematik bir yöntemle olaylar ve olgular arasındaki ilişkilerin incelenmesi ve bilgi toplanması olarak tanımlanır. Buradan hareketle sosyoloji, organize olmuş, sistematik çalışmalar yaparak olaylar arasındaki ilişkileri anlamaya ve açıklamaya çalışan bir bilimdir. Bilimin iki temel ögesi bilgi ve yöntemdir. Bilgi ile kastedilen olaylar ve olgular arasındaki ilişkileri açıklama için geliştirilen kuramlar ve yöntem ile kastedilen bilgi edinmek için kullanılan her türlü sistematik yoldur.

Bilimler sosyal bilimler ve doğa bilimleri olarak ikiye ayrılır. Sosyal bilimler insan ve toplumların farklı yönlerini ele alarak insan ilişkilerinin etkileşim ve değişimini incelerler. Sosyoloji, antropoloji, tarih vb. gibi birçok bilim dalı, toplumu farklı açılardan ele alır. Ancak her disiplinin farklı bir bakış açısı vardır. Sosyolojinin belirleyici özelliği ise, insan eylemlerinin geniş çaplı oluşumların karşılıklı bağımlılık ilişkisi içinde meydana geldiğini kabul etmesidir. Sosyologlar toplumun insanların davranış ve tutumları üzerine etkilerini ve insanların toplumu nasıl ve ne şekilde biçimlendirdiğini incelerler.

Sosyoloji ile insanların toplumsal yaşamına ilişkin diğer bilimler arasındaki ilişki sosyal bilimlerin bir bütün oluşturduğunu göstermektedir. Sosyoloji hem sosyal bilimlerin diğer disiplinlerinden faydalanarak hem de onların konu etmediği konuları inceleyerek disiplinler arası bir boyut sunabilir.

Toplum ve Toplumsal Yapı

Sosyolojik analizlerin makro ve mikro sosyolojik yaklaşımlar/analizler olmak üzere iki boyutu vardır. İnsanların yaşamda kalma stratejileri mikro sosyolojinin alanını oluştururken toplumların nasıl organize olduğu ve nasıl değiştiği konuları ise makro

DAVRANIŞ BİLİMLERİ 1

sosyolojinin alanını oluşturmaktadır. Mikro düzeyde temel olan şey sosyal etkileşimler iken, makro düzeyde daha geniş ve karmaşık toplumsal etkileşimler incelenir.

İnsanlar bir arada yaşarlar, fakat toplum bir arada yaşanan insanların toplamında fazlasını ifade eder. Buna göre insanların bir toplum içinde var olmalarını sağlayan birbirleriyle her tür ve biçimde kurmuş oldukları ilişkilerin bütünü toplumdur. Toplum karşılıklı olarak birbirine bağlı olan toplumsal ilişkiler bütünüdür. En geniş tanımıyla toplum; ortak bir toprak parçasına sahip olan, burada yaşayan, ortak bir kültürü paylaşan ve aynı politik otoriteye uyan insanların kurmuş oldukları karşılık ilişkilerin bir bütünü olarak tanımlanır.

Toplumsal yapı ise toplumdaki organize olmuş toplumsal ilişkilerin bir bütünüdür. Toplumsal yapı toplumun bir çerçevesidir ve bu çerçeve bizler doğmadan önce, insanların birbirleriyle kurmuş oldukları ilişkiler ve kalıplar tarafından tayin edilirler. Bu toplumsal yapıyı oluşturan parçalar ise; kültür, toplumsal sınıf, statü, rol, grup ve toplumsal kurumlardır.

Kültür: toplumsallaşma sürecinde öğrendiğimiz ve paylaştığımız her şeydir. Diğer bir deyişle kültür etrafımızdaki insanlarında öğrenebildiğimiz toplumsal bir mirastır. Kültür kalıpları içerisindeki öğrendiklerimiz gelecekte nasıl bir insan olacağımız belirler.

Toplumsal sınıf insanların toplumsal ve ekonomik pozisyonlarına göre ister bu pozisyonun bilincinde olsun ister olmasın bölünmelerdir. İçinde bulunulan sınıfsal yapı sadece davranış kalıplarını değil, fikir ve düşünceleri de etkiler.

Statü bireyin toplum içinde yer aldığı sosyal konumu ifade eder. Bireyin statüsü onun kim ve nereye uygun olduğunu ve kimlerle ilişki kuracağını belirler. Statüler iki şekilde elde edilir: Ya doğuştan ya da sonradan. Bunlar;

- Edinilmiş statüler
- Kazanılmış statüler olarak ifade edilir.

Edinilmiş statü, bir çaba göstermeden elde edilirken, kazanılmış statüler bireyin kendi çabaları sonucunda eriştiği statüdür.

Rol grup veya toplum içindeki insanların sınırları belirlenmiş olarak oynadıkları bir oyundur. Belirli statüleri işgal eden bireylerden beklenen davranış kalıplarını rol denir.

Grup Belirli norm, değer ve beklentileri olan bireylerin düzenli etkileşimleri ile ortaya çıkan ve belirli sayıda üyeden oluşan birleşmelere verilen addır. İnsanların bir grubu oluşturabilmeleri için aralarında düzenli bir ilişkinin olması gerekir.

Toplumsal kurumlar toplum içinde yaşayan insanların gereksinimlerini karşılayan organize olmuş kalıp ve davranışlar bütünüdür. Örneğin, toplumsal düzeni korumak (hükümetler), ölen üyelerin yerine yenilerini koymak, yeni doğan çocukları topluma kazandırmak (aile) gibi.

Toplum Türleri

Toplumlar devamlı bir değişim ve dönüşüm süreci yaşarlar ve bu değişim süreci sosyo-kültürel evrim olarak nitelendirilir. Toplumun içinde bulunduğu teknoloji düzeyi onun organize olmasında çok önemli bir yer tutar. Teknolojinin gelişmesine paralel olarak toplumlar endüstri öncesi bir yapıdan, endüstriyel toplum ve endüstri sonrası toplumlar haline dönüşmektedir. Dört farklı biçimi olan endüstri öncesi toplumlar yaşamı ve geçimleri toprağa bağlı olan toplumlardır. Bunlar;

- **Avcı ve toplayıcı (Hunters and gatherers) toplumlar:** Yaşamlarının büyük kısmını vahşi hayvanları avlamak ve yiyecek aramakla geçirirler. Teknoloji minimum düzeydedir.
- **Göçebe ve çobanlıkla geçinen (Pastoral) toplumlar:** Yaşamları hayvan yetiştirmeye ve evcilleştirmeye dayalı ilkel toplumlardır. Ev araç gereçleri, çadır yapımı ve basit el aletleri teknolojik ilerlemeleridir.
- **İlkel tarım toplumları (Horticultural):** Bahçıvan kültürü özelliği taşırlar. Küçük toprakları işlerler.
- **Tarım toplumları (Agricultural):** Geçimleri tarıma bağlı olan, saban kullanarak tarım yapan toplumlardır.

Endüstriyel Toplumlar ilk olarak İngiltere’de 1760-1830 yılları arasında yaşanan endüstriyel devrimin sonucunda, insan emeğinin yerini mekanik güce bıraktığı bir sürecin ardından ortaya çıkmış bir yapıdır. Artık bu toplumda, mal ve hizmetlerin üretiminde

mekanizasyonu öne çıkmış, üretimde canlı kuvvet kaynaklarına olan bağımlılık son derece azalmış hatta ortadan kalkmıştır. Bu değişimler sonucunda yeni bir toplumsal yapı biçimi ortaya çıkmış ve diğer toplumlara da örnek oluşturmıştır. İş bölümü ve ihtisaslaşma gelişmiş, yoğun bir sermaye ve teknoloji kullanımı görülmüştür.

Endüstri Sonrası Toplamlar ve Bilgi Toplamları günümüzde yeni bir toplum biçimi ortaya çıkmaktadır. Yirminci yüzyıl toplamları materyal veya meta üretiminin artırılması üzerinde dururlarken endüstri sonrası toplamlar; hizmet, bilgi ve bilimin üretimi ve dağıtımı üzerinde odaklanarak ekonomik anlamda bu sektörlerle bağımlı olmuşlardır. Bu toplamlar bilgi temelli toplamlar olup teknolojinin yaşamsal bir role sahip olduğu toplumsal organizasyonlardır. Endüstri sonrası toplamların ana çıktıları mamul maddelerin üretiminden çok hizmettir.

Toplum türlerinin kronolojik görünümü için Bknz. S:15, Tablo 1.1.

Bilimsel Yöntem ve Aşamaları

Yöntem; nasıl sorusuna cevap verir ve bir amaca göre hazırlanmış araştırma planıdır. Bilimsel yöntem sistematik ve organize bir seri basamaktan oluşan ve araştırma probleminin objektif ve tutarlı bir çözüme ulaştırılabilmesi için izlenen yolları içerir. Bunlar:

1. Araştırılması gereken sorunu ortaya koyup tanımlamak,
2. Konu ile ilgili daha önceki bilgileri araştırıp toplamak, yani literatür taraması yapmak,
3. Hipotezleri formüle etmek,
4. Uygun bir araştırma tekniği ile veri toplamak ve verilerin analizini yapmak
5. Hipotezle ilgili sonuçlara ulaşmak ve geliştirmektir (S: 16, Şekil 1.1).

Hipotezler sorunu açıklayabilmek, ilişkileri gösterebilmek ve teoriden ne tür çıkarımlar yapılabileceğini veya araştırmadan ne beklediğimizi ortaya koyan önermelerdir. Her hipotezde iki tür değişken yer alır.

Bunlar **bağımsız** ve **bağımlı** değişkenlerdir. Bağımsız değişken bir diğerini etkileyerek esas neden olan veya etkileyen değişken demektir. Bağımlı değişken ise bağımsız değişkene bağlı olarak değişen değişkendir.

Bir araştırmanın bilgi toplama yöntemine **araştırma metodolojisi** adı verilir ve araştırmalarda nicel ve nitel veriler kullanılır.

Örnekleme, bir bütünün, içinden seçilmiş parçalarıyla temsil edilmesidir.

Güvenirlik, bir ölçme aracının ayrı ayrı ölçümlerde kararlı ve benzer sonuçlar elde etme yeteneğidir.

Geçerlilik ise, ölçme aracının konusuna uygun olmasıdır.

Sosyolojinin Araştırma Yöntem ve Teknikleri

Sosyolojik araştırma bilimsel yöntemeye dayanır ve birbirini takip eden basamaklardan oluşur. Bunlar arasında gözlem, hipotezleri test etme, verileri analizi ve genelleme yer alır. Sosyolojinin en önemli özelliği onun bir bilim oluşudur.

Bilim ise ampiriktir, yani dikkatli bir biçimde yapılmış sistematik gözleme dayalıdır, birtakım inançların bir araya gelmesiyle oluşmaz. Bilimsel araştırmalar iki grupta ele alınabilir. Bunlar:

- Betimsel araştırmalar ve
- Açıklayıcı araştırmalardır.

Betimsel araştırmalar, genellikle olayların özelliklerinin, sıklık derecelerinin sayılmasına, kısaca durum saptanmasına yönelik araştırmalardır. Bunlar mevcut durumları ortaya koyar, neden sorusu üzerinde durmazlar.

Açıklayıcı araştırmalar ise, olgular arasındaki nedensel ilişkileri hipotezler biçiminde formüle eden, hipotezlerin araştırma teknikleriyle sınanması ve ispatını içeren değişkenler arasındaki nedensel ilişkileri ortaya koymaya çalışan araştırmalardır.

Araştırma deseni araştırma sorularını cevaplamak ya da hipotezleri sınamak üzere araştırmacı tarafından geliştirilen bir plan veya stratejidir. Burada önemli olan araştırmanın genel mantığını ve stratejisini belirlemektir. Bu aşamada önemli bir diğer nokta nicel mi yoksa nitel bir araştırma yöntemi mi kullanacağımızdır. Nitel araştırmalar daha az yapısallaşmış, araştırma sorusuna daha çok

odaklanmış bir özellik taşıır. Burada detaylı ve derinlemesine yapılmış istatistiksel analizler yer almaz. Daha çok gözlemlenen grubun ne yaptığı, ne söylediği ile ilgilenilir ve incelenen davranışa daha derinlemesine bir bakış açısı getirilir. Buna karşın nicel araştırmalar, daha çok istatistiksel yöntemler kullanılarak yapılır. Nicel araştırmaların sunduğu veriler daha çok hesaplanabilir bir nitelik taşıırken; örneğin, ortalama gelir düzeyi, iş gücü yüzdeleri gibi nitel araştırmaların sunduğu veriler kolayca rakamlara indirgenemez. Daha çok açıklayıcı ve tanımlayıcıdır.

Nicel araştırma teknikleri arasında;

- gözlem,
- saha araştırması,
- görüşme ve
- deney tekniği

sayılabilir.

Denetimli ve denetimsiz gözlem olmak üzere iki gözlem türü vardır. Denetimsiz gözlemin katılımlı ve katılımsız olmak üzere iki biçimi vardır.

Görüşme formu, kapalı ve açık uçlu sorulardan oluşur. Kapalı uçlu sorular, cevaplayıcıya çeşitli cevap seçenekleri sunarken, açık uçlu sorular sadece soru cümlesinden oluşur ve cevaplayıcıya daha fazla özgürlük tanır.

Deney yönteminde ise, bağımsız değişkene tabi tutulan grup deney grubudur, şartların aynen korunduğu grup ise kontrol grubudur.

Nitel araştırma teknikleri ise;

- derinlemesine görüşme,
- yaşam öyküsü,
- doküman incelemesi ve
- vaka incelemesinden oluşur.

Araştırma Etiği

Sosyologlar da araştırma ve bilimsel çalışmalarında belirli standartlara uymak zorundadırlar ve buna "etik kod"lar adı verilir. Bu temel prensiplerin neler olduğu aşağıda belirtilmektedir:

- Araştırmanın objektifliğini ve bütünlüğünü korumak,

- Araştırılan veya incelenen objenin saygınlığını ve öznelliğini (privacy) korumak,
- İncelenen bireyi tehlikelere karşı korumak,
- Konunun ve incelenen bireyin sırlarına ve mahremiyetine saygı göstermek, saklamak,
- Araştırmaya katılan bireylerin izinlerini veya onaylarını almadan onlardan bilgi toplamamak ve yayımlamamak,
- Araştırmaya katılan ve yardım eden diğer araştırmacıların katkılarını kabul etmek, açıklamak ve onlara saygılı olmak,
- Her türlü finansal desteği açıklamaktır.

ÜNİTE 2

Sosyolojinin gelişiminde Endüstri Devrimi, Amerikan ve Fransız devrimleri, emperyalizm ve doğa bilimlerindeki gelişmeler önemli rol oynamıştır.

- Endüstri devrimi ile birlikte insanların yaşamlarında köklü değişimler olmuş; geniş kitlelerin iş bulmak için topraklarından koparak kentlere göç etmesine bağlı olarak, yoksulluk, işsizlik, kötü çalışma koşulları, sağlık, eğitim ve barınma gibi sosyal sorunlar artmaya başlamıştır.
- Amerikan ve Fransız devrimleri yeni fikir akımları ortaya çıkmıştır. İnsanlar çevrelerindeki olayları yeniden düşünmeye ve yorumlamaya başlamıştır. Monarşiler yerini daha demokratik sistemlere devrederken, artık geleneksel ve dinsel açıklamalar yetersiz kalmıştır.
- Emperyalizm: Yeni sömürge imparatorlukları kuran Avrupalılar farklı kültürlerle karşılaştıklarında onlara egemen olabilmek için araştırmalar yapmaya başlamıştır.
- Doğa Bilimlerindeki gelişmelere paralel olarak sosyal yaşamda da artık bilimsel yöntemin uygulanmasına yönelik adımlar atılmaya başlanarak sosyolojinin doğuşuna yol açılmıştır.

Sosyolojinin Öncüleri ve Kurucuları

Sosyolojinin öncüleri olarak İbni Haldun, Henri de Saint Simon, Auguste Comte ve Karl Marx

sıralanabilir. İbni Haldun, evrimci ve determinist bir düşünürdür. En önemli eseri olan Mukaddime'de uygarlıkların gelişimini ortaya koyar. 19.yy düşüncesinin tohumlarını atan St. Simon'un düşünceleri sosyal bilimlerde önemli yankı bulmuş, toplum bilimin aynı doğa bilimlerinde olduğu gibi benzer temeller üzerinde inşa edilmesi gerektiğini savunmuştur. St. Simon, Auguste Comte'u büyük ölçüde etkilemiştir.

A. Comte, doğa bilimlerinde kullanılan gözlem ve deney gibi tekniklerin sosyolojide de kullanılabileceğini savunmuştur. Comte'un düşüncelerini Sosyal Dinamik ve Sosyal Statik olarak iki bölümde incelemek mümkündür. Sosyal Statik, düzenli ve istikrarlı sosyal ilişkiler ve toplumsal yapıdır. Sosyal Dinamik ise, sosyal değişme demektir ve en iyi ifadesini Üç Hal Yasası'nda bulur. İnsan düşüncesinin, ister bireysel, ister tarihsel ister kültürel olsun; Teolojik, Metafizik, Pozitif hal/dönem'den oluşan üç adımlı yasayı izlediğini savunur. Karl Marx hem evrimci hem de ekonomik determinizmi savunan bir düşünürdür. Evrimsel açıdan, toplumların belirli aşamalardan geçerek (feodal, kapitalist ve sosyalist) sınıfsız topluma ulaşacağını savunur. Ekonomik determinizmde ise belirli bir toplumda tüm önemli pozisyonlar ve sosyal etkileşimlerin üretim biçimi tarafından belirleneceğini savunur. Marx'ın felsefesi diyalektik materyalizm, sosyolojisi ise tarihsel maddecilik olarak anılır. Marx'a göre, insanlık sosyal tarihi, kaynaklara sahip olanlarla olmayanların birbirlerine karşı mücadelesinin tarihidir. Marx'a göre, refahın üretildiği ve dağıtıldığı düzenleme alt yapıyı, diğer sosyal ve kültürel düzenlemeler ise üst yapıyı oluşturur. Marx, alt yapının üst yapıyı belirlediğini savunur.

Sosyolojinin kurucuları olarak E. Durkheim ve M. Weber gösterilebilir. Modern akademik bir bilim olarak sosyoloji Durkheim'in çalışmalarıyla başlamıştır. Comte'un düşüncelerinin büyük bir kısmını onaylamaz. Ancak, sosyolojinin yöntem ve ilkelerini yeniden tanımlarken Comte gibi doğa bilimleriyle devamlılık içinde nesnel, rasyonel ve olaylar arasında nedensellik ilişkisi arayan bir sosyal bilim anlayışı oluşturur. Bu görüş sosyal bilimleri doğa bilimlerine indirgeme olarak eleştirilir. Durkheim, ekonomik determinizmi kabul etmez, daha çok ahlakçı bir düşünür olduğu söylenebilir.

Weber, alman iktisatçı düşünürdür. O da Durkheim gibi Marx'a karşı bir konumdadır. Weber'in bürokrasi

ve otorite arasında kurduğu bağlantı önemlidir. Onun güç ve otorite arasında ayrım yaptığı bilinmektedir. Ona göre güç, direnmelere rağmen birinin diğerlerine dediklerini yaptırabilmesidir ve kaynağı önemli değildir. Weber; yasal, geleneksel ve karizmatik olmak üzere üç otorite tipi tanımlarken, yasal ve geleneksel bürokrasi ayrımını yapmıştır. Weber'e göre, bunların gerçeklik düzleminde bire bir karşılıklarının bulunması gerekmez. Bunlar "ideal tipler" dir. Sosyolojinin yapacağı en önemli iş, tarihin zengin hanesine başvurarak ideal tip kavramlaştırmalarına gitmektir. Daha sonra ikinci adımda yapılacak işlem ise, gerçekte gözlenen ile zihinsel olarak kurgulanan arasında ne kadar fark bulunduğunu ortaya koymaktır. Bununla birlikte Weber, üç eylem tipi sınıflamaktadır; amaca ve değere yönelik ussal eylem, duygusal eylem. Amaca ve değere yönelik ussal eylemin her ikisinin de rasyonalitesi vardır. Ancak ilkinde hukuk kuralları ve yasalar gereği eylemde bulunulurken, diğerinde değerler rol oynar. Weber, anlama kadar açıklama üründe durması, insan eylemlerini sınıflaması ve en önemlisi de bürokrasi konusunda bir kuram geliştirmiş olması ile bugün de önemini korumaktadır.

Sosyolojide Kuramsal Yaklaşımlar

Genel olarak sosyal bilimlerde özel olarak sosyolojide tek hakim bir paradigma yoktur. Sosyolojide insan ve toplumu nasıl gördüklerine, daha doğrusu onlar hakkındaki kabullerine göre farklılaşan çeşitli yaklaşımlar vardır. Bunlar metodolojik ve kuramsal yaklaşımlar olarak iki genel grupta toplanabilir. Sosyolojideki kuramsal yaklaşımların, modernist çerçevede sembolik etkileşimcilik gibi daha mikro yaklaşımlardan, işlevselcilik ve çatışmacılık gibi daha makro yapısal yaklaşımlara doğru genişlediği ve son yıllarda sosyolojiye meydan okuyan feminist ve post-modernist yaklaşımlarla zenginleştiği söylenebilir.

Psikolojik gelenek çerçevesinde gelişen sosyoloji ekolü olarak da adlandırılan sembolik etkileşimciliğin tarihsel analizi onun epistemolojik olarak Amerika'da yaygın kabul gören pragmatizm içinde geliştiğini göstermektedir.

Sembolik Etkileşimin Pragmatizme dayanan üç temel ilkesi şunlardır:

- İnsanlar kendileri tarafından anlam/önem atfedilen davranışlarda bulunurlar.
- İnsanların davranışları toplumdaki diğer insanlarla giriştikleri sosyal etkileşimden kaynaklanır.
- İnsanlar karşılaştıkları durumları yorumlarlar ve ulaştıkları sonuca bağlı olarak da davranışlarını değiştirirler.

Sembolik etkileşimcilik insanı sosyal bir fenomen olarak anlamak için öznelci yaklaşımı tercih eder. Bu yaklaşıma göre, insanların sosyal davranış ve inançlarını belirleyen yaşamın sosyal koşulları fazla nesnel değildir. Onlar aslında insanların bu koşullar hakkındaki öznel yargılamaları ve yorumlamalarıdır.

Genel olarak sosyolojide modernist çerçevede en yaygın olarak kullanılan makro yaklaşım yapısal işlevselciliktir. Bu yaklaşım toplumu birbiri ile ilişkili parçaların görev yaptığı bir sistem olarak görür. Sembolik etkileşimci yaklaşımın birey üstünde odaklaşmasının aksine işlevselcilikteki vurgu daha çok yapı ve onun işleyişi üzerindedir. Yapıyı oluşturan elemanlar olarak normlar, adetler, gelenekler ve kurumlar analiz edilir. İşlevselciliğin tarihsel kökeni, Auguste Comte ve onun pozitivist felsefesine kadar uzanır. İşlevselci yaklaşım epistemolojik olarak ampirizmden ve pozitivistizmden alır. Ancak tüm işlevselcilerin böyle olmadığı ve daha sonraki birçok işlevselcinin anti-pozitivist oldukları bilinmelidir.

Sosyal bilimlerde çatışmacı yaklaşım ve kuramlar, toplumdaki gruplar ve sınıflar arasındaki sosyal, siyasi ve maddi eşitsizlikler üzerine vurgu yaparak mevcut sosyopolitik sistemi eleştirirler. Çatışmacılar, öncelikle sınıflar arasındaki güç mücadelesi ve birbirine tarihsel olarak karşıt olan hâkim ideolojiler üzerinde dururlar. İşlevselcilerin toplumu ahenk içinde bir bütün olarak görmelerinin aksine çatışmacılar, toplumun birbiriyle kıt kaynaklar için çatışan gruplardan oluştuğunu kabul ederler. Dıştan bakıldığında birlik ve beraberlik içinde görülen ilişkilerin ardında bir güç mücadelesi olduğunu savunurlar. Çatışmacı Yaklaşım da modernist kuramlara ve daha çok makro düzeyde yapısal analizlere dayanır. Problem edindikleri konuların başında sınıf mücadelesi ve güçlü sınıfların işsizliğe ve yoksulluğa nasıl baktığı gelir. Çatışmacı sosyologların başında Karl Marx gelir. Ona göre insanlık tarihi aynı zamanda sınıf çatışması tarihidir. Günümüzde Marksist olmayan çatışma kuramcıları da bulunmaktadır. Ralf Dahrendorf çatışmanın otorite ilişkisi bulunan her yerde olabileceğini savunur. Aynı

şekilde Lewis Coser da Marx'tan farklı olarak, çatışmanın aralarında yakın ilişki bulunan herkes için söz konusu olduğunu savunur.

Sosyolojiye Eleştirel Bakan Yaklaşımlar

Klasik sosyolojik yaklaşımlara temel eleştirilerden biri Feminizmden diğeri ise Post-modernizmden gelmektedir. Feminizm genel anlamda sosyolojiye eleştirel bakar. Sosyolojinin toplumsal yaşam hakkında yanlış görüşlere sahip olduğunu savunur. Klasik anadamar sosyolojinin aslında erkek egemen görüşlere sahip olduğunu iddia eder. Feminizm hem işlevselciliğin hem de çatışmacıların görüşlerine eleştirel bakar. Bu eleştirinin altında tek fakat önemli bir neden yatar ki o da erkek egemenliği demek olan ataerkilliktir. Tüm feminist kuramlar aileyi ataerkil bir kurum olarak görürler. Feministler ayrıca işlevselci yaklaşımın toplumsal cinsiyet farklarına ilişkin görüşlerinde çelişki ve belirsizlik olduğunu iddia ederler. İşlevselcilerin toplumsal cinsiyet rollerini doğal ve değişmez olarak görmelerini sorgular.

Feminist olarak adlandırılan pek çok kuram olduğu veya birbirinden farklı çok sayıda feminizm bulunduğu söylenebilir. Feminist yaklaşım içinde en önemlileri Marksist, Radikal, Liberal ve Sosyalist Feminizmdir. Marksist Feminizm, hem feminist hem de Marksist görüşlerin bir karışımıdır. Feministler erkek egemenliğini, kapitalizmin bir sonucu veya özel mülkiyeti koruyan kapitalizmin yol açtığı bir durum olarak görürlerse de bu konu tartışmalıdır. Radikal feministler ataerkilliği kültürün bir sonucu olarak görürler. Ataerkil ideoloji, kadını ikincil ve zayıf cins olarak görerek ev işi ve çocuk yetiştirme rolüne indirger. Liberal feminizmin iki temel savından biri erkekle eşitlik, diğeri ise kadının özgürlüğüdür. Kamusal ve özel alan kavramlarını özellikle vurgulayan sosyalist feministler, radikal feministlerden farklı olarak ataerkillik yerine kapitalizm vurgusuyla dikkat çekerler. Kapitalizm, kadını özgürleştiriyor gibi görünürken, aslında bunun tam aksini yapar. Kadının özgürleşmesi ve kurtuluşu ancak sosyalizm ile mümkündür.

Genel olarak sosyal bilimlerde özel olarak sosyolojide bugün en büyük eleştiri post-modernizmden gelmektedir. Post-yapısalcılık ile oldukça yakın eleştiriler getirmeleri ise, her ikisi arasında büyük

benzerlikler olmasından kaynaklanır. Çoğu zaman da birbirleri yerine kullanılırlar.

Rasyonalite ve bilimler insanları özgürleştirmeye yetmeyen, aksine, baskılayan araçlar olarak eleştirilir. Bu yüzden post-modernizm, her türden büyük kuram veya üst-anlatı olarak gördüğü, diğer bir ifade ile, her şeyin cevabını önceden veren Marksizm, liberalizm gibi ideolojileri, Hristiyanlık, İslamiyet gibi tüm dinleri ve hatta feminizmi bile özcü ve modernist bularak eleştirir. Aslında post-modernizm bunlara alternatif üst-anlatılar geliştirmek amacıyla değildir. Sadece açıklamalara temel veya öz oluşturacak dayanakların olamayacağını iddia eder. Onlar açıklamaya niyetlenmeksizin, görelî yorumlar yapmayı daha uygun bulurlar, bugün ve burada olanı daha fazla önemserler. Post-modernistler, sosyal bilimler ile doğa bilimleri, sanat ve edebiyat arasında bilimsel olan ve olmayan arasında bir fark gözetmezler. Onlar her türden katı sınırlamalar getirilmesine karşıdır bu bağlamda akademik disiplinler arasındaki ayrımı da reddederler. Günümüzde özellikle mimaride, edebiyat ve sanatta, resim müzik ve fotoğrafçılık alanında oldukça etkilidirler.

Post-modernizm kıta Avrupası ve özellikle de Fransa ve Almanya'da ortaya çıkmıştır. Bu görüşe fikir babalığı edenler Alman filozofları Nietzsche ve Heidegger'dir. Nihilizm ve Anarşizmden beslenir. Aslında postmodernizmin en sert eleştirisi de yine Almanya'dan gelmiştir. Jürgen Habermas akla ve bilime tekrar dönmeyi şiddetle savunmuştur.

ÜNİTE 3

Toplumdan topluma değişen bir olgudur. İyi, kötü, doğru, yanlış gibi kavramlar her kültür tarafından farklı şekilde tanımlanabilmektedir. Tanımlanması zor olmakla birlikte örneklerle açıklanabilen bir kavramdır. Dini inançlar, değerler, normlar, dil gibi öğeler kültürü oluşturan öğelerdendir. Kültür, kendi içerisindeki insanları bir arada tutmaktadır. Aynı kültürdeki insanlar dinlerini, değerlerini, dillerini, normlarını sanat, edebiyat gibi yollarla koruyarak bir sonraki nesle aktarabilmektedirler. Bir kültürün teknik, beceri, hüner, kitap, kıyafet, marka gibi maddi öğeleri olduğu gibi; inanç, değer, norm, gelenek, ahlak gibi manevi öğeleri de bulunabilmektedir.

Ulus ve toplum kavramları kültür ile ilişkili kavramlardır. Kültür kavramı ortak bir yaşam biçimi olmakla birlikte, ulus kavramı politiktir. Belirli sınırlar

içerisinde yaşayan ve bu sınırlar içerisinde belirli bir otoriteye sahip insanların oluşturduğu bütüne ulus adı verilmektedir. Toplum ise, belirli bir sınır içerisinde yaşayan ve toplumsal ilişkileri yaşayan insanlar bütünüdür. Uluslar aynı zamanda birer toplum olmakla birlikte, içerisinde birçok kültürü barındırabilmektedir.

Toplum ve kültür olguları birbirleri için olmazsa olmaz kavramlardır. Aynı kültüre sahip insanlar ortak bir kültürü paylaşmaktadırlar. Kültür, insanlar tarafından doğuştan edinilmez, sonradan öğrenilir. Bir başka deyişle, bireyler içerisinde bulundukları kültürü gözleyerek, informal bir şekilde öğrendikleri gibi formal bir kültür öğretimi de söz konusu olabilmektedir. Kültür, genel olarak sorgulanmaz ve içerisindeki insanlar tarafından kabul edilir. Kültürü sorgulayan ya da o kültüre aykırı davranışlarda bulunan bireyler, kendilerini soyutlanmış hissederler. Dil aracılığıyla paylaşılan kültür kavramı, yere ve zamana bağlı olarak değişebilmektedir. Bir başka deyişle, toplumdan topluma değişen kültür kavramı zaman içerisinde de değişiklik gösterebilmektedir.

Kültürü Oluşturan Parçalar: Dil, Norm ve Değerler

Kültürel farklılıkların en önemli sebeplerinden birisi bireylerin dil becerileri arasındaki farklılıklardır. Bir toplumun üyeleri genel olarak ortak bir dili paylaşmaktadırlar. Dil ise, sembollere dayanmaktadır. Semboller, bireylerin iletişimde kullandıkları ve anlam ifade eden her şeydir. Bireylerin iletişim kaynağı sembollerdir. Semboller maddi objelerden, ses, koku ve hatta tat almaya kadar çeşitlenebilir. Günümüzde dünya üzerinde 7000'den fazla dil kullanılmaktadır. Ulusal sınırlar içerisinde tek bir dilin kullanıldığı toplumlar olmakla birlikte, bir toplum içerisinde onlarca dil kullanıldığı da görülmektedir. Örneğin Papua Yeni Gine'de 820 farklı dil kullanılmaktadır. Dilin öğeleri; yazılı karakterler, sayılar, semboller, konuşma ve sözel olmayan mimik ve jestlerdir.

Kültürler arası iletişimi anlamak için yabancı dilleri bilmek önemlidir. Soğuk Savaş döneminde günümüze kadar ülkeler yabancı dil bilmenin önemi üzerinde durmuşlardır. Sözel iletişimi bilmek kadar, sözel olmayan iletişimi bilmek de önemlidir. Örneğin insanlar sevindirici bir haber aldığı anda havalara sıçrarlar ya da bir arkadaşları üzüldüğünde onu teselli ederler. Yani bireylerin temel iletişim biçimlerinden olan mimik ve işaretlerden oluşan vücut dili bile sembollerden oluşur. Dünyanın her kültüründe

insanlar bazen birbirlerine bir şeyler anlatmak istediklerinde sözel olmayan iletişimi kullanmaktadırlar. Ancak bu sözsüz iletişim kültürden kültüre farklılıklar gösterebilmektedir. Bu nedenle her kültürdeki bu işaret dilini anlamalı ve ona göre hareket etmeliyiz.

Dil, insanların deneyim ve bilgilerini aktarmalarına yardımcı olan bir araçtır ve kültür varlığını dil yardımıyla sürdürür. Nitekim Edward Sapir ve Benjamin Whorf da dünya hakkındaki görüşlerimizi öğrenilen dille alakalı olduğunu ifade etmişlerdir.

Kültürün belirlediği yerleşik davranış kurallarına norm adı verilmektedir. Normlar, her kültürde toplumsal düzeni sağlarlar ve bireylere yol gösterirler. Toplumca benimsenen bu standartlar toplumca desteklenir ve korunular. Yemek yemeden önce elleri yıkamak, küçükleri sevip büyüklere saygı göstermek, sinema ve tiyatro gibi etkinliklerde sessiz olmak birer toplumsal normdur. Normlar formal olabileceği gibi informal da olabilmektedir. Formal normlar yasalarla belirlendiği için, o normlara aykırı davranılması halinde bireyler şiddetle cezalandırılırlar. Giyim tarzındaki standartlar ise informal normlara örnektir. Normlar adetler ve örfler şeklinde sınıflandırılmaktadırlar. Kadınların etek, erkeklerin ise pantolon giymesi adettir. İnsanların evlerini dekore etme biçimleri, selamlaşma biçimleri de adettir. Adetler daha gevşek tanımlanır ve uygulanırlar. Örfler, adetlerden daha katı kurallar olarak tanımlanabilirler. İnsanları öldürmemek, eşini aldatmamak gibi dini ve yasal kurallar örfdürler. Yasalar örflerin yazıya dökülmüş ve resmileştirilmiş halleridirler. Örflere, bir başka deyişle yasalara karşı gelinmesi halinde insanlar genellikle ciddi bir biçimde cezalandırılırlar. Normlar toplumun bazı bireyleri için geçerliken, bazı bireyler için geçerli değildir. Normlar toplumsallaşma süreci içerisinde bireyler tarafından öğrenilirler ve o bireyler için birer alışkanlık halini alırlar. Normların önem dereceleri toplumdan topluma değişiklik göstermektedir. Bununla birlikte normlar zaman içerisinde de değişim gösterebilmektedir. Normlar, bireyler tarafından ihlal edilmeden onların norm olduklarının farkına varılmazlar bile. Değerler ise toplum içerisindeki bireylerin iyiyi, kötüyü, güzeli, çirkini, uygun olanı ve uygun olmayanı belirlediği ortak düşüncelere denilmektedir. Bir toplumun değerlerini anlayabilmek için o toplumun arzuladığı şeylere bakmak gerekmektedir. Toplumsal değerler zamanla değişebilir veya önem kaybedebilir, ancak bir insan

yaşamı boyunca değerler nispeten düzenlidir ve kolay değişim göstermez.

Kültürel Farklılıklar

Her toplumun kültürünün kendine özgü birtakım nitelikleri vardır. Sahip olunan norm ve değerler bütünü toplumsal/kültürel olarak farklılık gösterir. Bu farklılıklara giyim kuşamdan inanış biçimlerine, evlenme törenlerinden tüm gündelik yaşam pratiklerine kadar her alanda rastlanabilmektedir.

Ancak her kültür kendi içerisinde farklı gelenekler ve değişim pratikleri taşır. Ancak bu farklılıklar, kültürün bütün parçaları birbirlerine bağlanarak kalıplaşmış bir bütün oluşturur. Buna ise kültürel birleşme (entegrasyon) adı verilmektedir.

Kültürlerarası farklılıkları anlamada iki temel kavram önem taşımaktadır: Baskın kültür ve alt kültür. Baskın kültür, toplum içerisindeki en güçlü grupların sahip olduğu kültür anlamına gelmektedir. Alt kültür ise, bir çeşit kültür grupları olup değer ve normları baskın kültürden farklı olan kültürleri ifade eder. Alt kültürler, söz konusu kültürün toplumsal yapıda karşılaştığı sorun veya sahip olduğu ayrıcalıklar nedeniyle ortaya çıkmaktadır. Ortak bir yaş, etnik köken, bölge, meslek veya sahip oluna özür, hobi veya bağımlılıklara dayalı olarak alt kültürler oluşabilmektedir. Örneğin Amerika'da rodeo kovboyları, emekliler, çeteler, uyuşturucu bağımlıları birer alt kültürdür.

Değer, norm ve yaşam biçimi açısından içinde yaşadığı kültüre ters düşen tutum ve davranışları içeren kültürlere karşıt kültür adı verilmektedir. Örneğin Amerika'daki Hare Krishna hareketi bir karşıt kültürdür. Çünkü bu hareketin mensupları hem din açısından hem de yaşam biçimleri açısından yaşadıkları toplumun değerlerine zıt bir tutum içerisindeyler. Yeni kültürel standartlara uyum kapasitesi sebebiyle karşıt kültürler, özellikle genç insanlar arasında yaygınlık göstermektedir.

Yüksek kültür, toplum içinde özel bir yaşam biçimi, alışkanlıkları ve zevkleri olan küçük bir grubun sahip olduğu kültürdür. Kültürlü insanlar olarak ifade edilen bireyler sanata düşkün, sanatla iç içe insanlar olarak düşünülmektedirler. Günlük hayatta kültür denildiğinde, klasik edebiyat, müzik, dans ve resim akla gelmektedir. Toplumun estetik ve parlak yönleri olan ürünler yüksek kültür olarak nitelendirilmektedir.

Popüler kültür ise geniş halk kesimlerinin tüketimi için üretilen ve yaygın olarak tüketilen bir kültürü ifade etmektedir. Her toplumun kendine özgü bir popüler kültürü bulunmaktadır. Japonya'da manga adı verilen komik el kitapları popüler kültür ürünleridir. Rusya'da ise televizyon dizileri popüler kültür ürünlerine örnektir.

Kültürün Diğer Parametreleri: Kültür Şoku ve Kültür Boşluğu Kavramları

Bize aşina olmayan bir kültürel çevreye girdiğimizde kendimizi boşluk içinde ve bir korku içinde hissederiz. Bu durumdaki kişi kültür şoku yaşıyor demektir. Örneğin; bir Türk'ü Japonya'daki bir restorana gittiğinde tadını bildiği yemekler yerine, özel yemeklerin veya menülerin köpek veya domuz etinden yapılması onu şaşkınlık içerisinde bırakabilir. Aynı şekilde 1961 yılında Türkiye'den Almanya'ya giden işçilerin durumları da kültür şoku kavramıyla açıklanabilir. Çünkü bu işçiler hiç alışık olmadıkları bir çevre, din ve dil kalıpları, davranış ve yemek tarzlarıyla karşılaşmış ve buraya uyum sağlamakta ciddi güçlükler yaşamışlardır. Hemen hepimiz bir dereceye kadar yaşadığımız kültürü olduğu gibi kabul edip benimsediği için farklı kültürlerin bu kalıplara uymadığını gördüğümüzde bu durum bizi rahatsız eder. Ancak gerçek olan şey, bize uygunsuz olanların o kültür açısından son derece normal olması ve yaşam biçimi olarak kabul edilmesidir. Fakat bizim kültürümüze ait bazı kalıpların da o kültürde şok etkisi yarattığını unutmamak gerekir.

Kültürün değişen toplumsal koşullara uyum sağlamasında yaşanan boşluk veya gecikmeleri William Ogburn kültür boşluğu veya kültürel gecikme şeklinde adlandırmıştır. Ogburn, burada değişme sürecinde ortaya çıkan uyumsuzluk durumlarına dikkat çekmeye çalışmıştır. Ona göre maddi kültürde meydana gelen değişiklikler belirli bir gecikmeyle manevi kültür tarafından takip edilirken arada bir boşluk doğmaktadır. Örneğin; çağımızda klonlamanın başarılı bir biçimde yapıldığını, hatta insanların bile klonlanabileceğini bilmemize rağmen, insan yaşamına ilişkin kültürel değerlerin buna karşı çıkması ve direnç göstermesi kültür boşluğuyla açıklanmaktadır.

Etnosantrizm ve Kültürel Rölativizm

Etnosantrizm, kişinin kendi kültürünü temel alması ve diğer kültürleri kendi kültürü açısından değerlendirip küçümsemesidir. Bu kavram kültür taassubu veya ben merkezilik şeklinde de bilinir. Bu kişiler sürekli kendi kültürlerini yüceltirler, başka kültürleri ise küçümserler. Örneğin; kendi kültürümüzde köpek eti ve kirpi eti yenmez. Bu bize göre hem vahşet hem de iğrenç bir durumdur. Başka bir toplumda ise süt içilmez ve dana eti yenmez. Bu bize göre bir saçmalıktır. İşte bu da etnosantrik bir görüştür. Etnosantrizmin hem olumlu hem de olumsuz yönleri vardır. Olumlu yönü, grup üyeleri arasındaki grup bağlılığını arttırmasıdır. Olumsuz yönü ise zararlı ayrımcılıklara neden olup, başkalarını küçümsemeye ve dışlamaya iten davranışlara yol açmasıdır. Kendi kültürümüz bizler için ne kadar anlamlı ve değerliyse başka kültürlerin de kendi üyeleri için ne kadar değerli olduğunu bilip ona göre hareket etmek gerekir. Bu da benmerkezliğin bir çözümü olarak görülebilir. Günümüzdeki etnosantrik görüş ise Avrupa merkezilik yani "Eurosantizm"dır. Bu kavram, Avrupalı olmayan tarih ve kültürleri ve Avrupa dışındaki toplumları Avrupa ülkelerinin standartları açısından değerlendirmek veya yargılamaktır. Kültürel Rölativizm (Kültürel görecelik): Her kültür kendi içinde önemlidir ve değerlidir. Her şey içinde yaşanan kültüre göre anlaşılabilir yargılanmalıdır.

Kültürel Değişme ve Değişme Kaynakları

Kültürel değişimi etkileyen üç önemli kaynak vardır. Bunlar;

- a) toplumsal koşullar:** toplumsal koşulların değişmesi değişimin önemli bir nedenidir. Ekonomik faktörler, nüfus artışında ya da azalışında görülen değişimler ve diğer dönüşümler değişimi etkilemektedir. Örneğin bir toplumun aldığı dış güçler o toplum içerisindeki mevcut kültürel yapıyı etkiler,
- b) keşifler ve icatlar:** yaşamımızı kolaylaştırarak bizi bilmediğimiz şeylerden haberdar kılar. Ancak teknolojik keşiflerin hızına yetişmek çok hızlı ve dinamik olması sebebiyle zorlaşmıştır. Bu durum da nesiller arasında büyük farklılıkların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu durumdan dolayı bir nesil, bir önceki neslin dünyasını anlayamaz hale gelmiştir,
- c) yayılma:** ortaya çıkan yeniliklerin çok kısa sürede bir toplumdan diğer bir topluma geçerek

yaygınlaşması ve kullanım alanı bulması anlamına gelmektedir. Günümüzde iletişim teknolojilerinin büyük bir hızla gelişimi bir olayın ya da bir buluşun çok kısa bir süre içerisinde dünyada duyulmasını sağlamaktadır.

Bu sebeple yeni bir buluş bütün dünyayı kapsayacak bir biçimde yayılmaktadır. Bir başka deyişle dünyada global bir kültür oluşmaktadır. Günümüzde batıda görülen her şey genellikle dünyanın her yerinde olmayı başarabilmiştir.

Kısacası, kültür statik değil, dinamik bir olgudur. İnsanların fiziksel ve toplumsal çevredeki değişimlere göstermiş olduğu tepkiler sonucu gelişir ve farklılaşır.

ÜNİTE 4

Bütün farklılıklara rağmen aile hemen her kültürde mevcuttur. Bu nedenle aile evrensel bir kurumdur. Bunun da ötesinde ailenin kompozisyonunun, akrabalık ilişkileri ve otorite kalıplarının evrensel olduğundan bahsedilebilir. Ailede bir kişi çalışıp gelir sağlamak veya çoğunlukla karı-koca birlikte çalışarak yaşam mücadelesi vermektedir. İki temel fonksiyon olan neslin devamlılığını sağlama ve onları topluma kazandırma, ailenin birincil görevleri arasındadır. Aile yaşamı bugün açıkça birçok yerde, politikadan iş dünyasına, mahkeme salonlarından mutfak ve oturma odalarına kadar her yerde tartışılmaktadır. Bireylerin kişilikleri aile ilişkilerini etkilerken, kişilikleri de aile içinde yaşadıkları deneyimlerle biçimlenir. Geleneksel olarak aile birbirine evlilik, doğum veya evlat edinme yoluyla bağlı, birlikte yaşayan, aralarında resmi ve hukuki ilişkiler olan, çocuk yetiştirme ve dünyaya getirme sorumluluğu olan, toplumca onaylanan cinsel ilişkileri sürdüren ekonomik ve sosyal bir birimdir.

Evlilik, bireylerin cinsel ilişkilerini meşrulaştıran ve toplumca onaylanan bir sözleşmedir. Ailede evlilik ve kan bağı, hem anne babaların çocuklarına karşı sorumluluklarını hem de eşlerin birbirlerine karşı yükümlülüklerini garanti altına alır. Bazı toplumlarda çok eşlilik bir norm olarak ortaya çıkarken, bazı toplumlarda evlilik ebeveynler veya ara bulucular tarafından düzenlenerek yapılır.

Aile Yapıları ve Türleri

Anne, baba ve evlenmemiş çocuklardan oluşan aileye **çekirdek aile** denmektedir. Çekirdek aile

denmesinin nedeni bu ailenin merkezi veya çekirdek bir rol üstlenip daha büyük aile gruplarının oluşmasına verdiği destekten dolayıdır. Çekirdek aile, kadın erkek eşitliğine önem verilen bir yapıya sahiptir. Bu aile tipi, modern sanayi toplumlarının özelliğidir. Bugün kendi toplumumuzda da aile denilince akla ilk önce bu tür aileler gelmektedir. Çekirdek ailenin en önemli özelliği üyeleri arasında çok yakın ilişkilerdir ve her üye bir diğerinin mutluluğu için her türlü özveriyi gösterir. Ailenin iki boyutu vardır. Birincisi içinde doğup yetiştiğimiz ailedir (Family of orientation). Bu aile bize bir ad, kimlik ve bir miras bırakır. Bir de kendinizin evlenerek kurduğunuz bir aile vardır. Bunu da kendi çabanızla oluşturunuz. Bu aile, evlenen çiftlerin çocuk sahibi olmaları ile birlikte oluşan ailedir.

Geleneksel geniş aile, anne, baba, çocuklar ve yakın akrabaların bir arada yaşadıkları aile tipidir. Aynı çatı altında yaşayan, ekonomik kaynaklarını paylaşan, ikiden fazla neslin bir arada bulunduğu ailedir. Özellikle ailenin kriz durumlarında ölüm, boşanma, hastalık ve doğum gibi hallerde aile üyelerinin birbirlerine vermiş olduğu duygusal destek ve iş paylaşımı nedeniyle aile üyelerinin üzerindeki iş yükü azalmakta, bu da duygusal bağlılığı arttırmaktadır. Bu durum, çekirdek aileye oranla bir avantaj olarak görülebilmektedir.

Aile, bireylerin sosyal ilişkilerinin gerçekleştiği evlilik, kan bağı veya soy-sop ilişkilerine dayalı bir sistemdir. Ailenin görevleri; biyolojik görev, ekonomik görev, koruyuculuk, psikolojik görev, eğitim, dini görev, prestiji sağlama ve boş zamanları değerlendirmek şeklindedir. Elitler arasında geniş aile yapısı aileden gelen zenginliği korumaya çalışırken fakirler arasında ise ekonomik yaşamı sağlamaya, ailenin hayatta kalmasına katkıda bulunur.

Endüstrileşme Süreci ve Çekirdek Aile İlişkisi

Tarımdan endüstriyel yaşama geçiş ve endüstriyel yaşamın gerekli kıldığı değişimler zamanla ailenin küçülmesine neden olmuştur. Coğrafi hareketlilik de bu tür bir gelişmeyi kolaylaştırmıştır. Endüstrileşme süreci ve devlet politikalarının desteği ile birlikte aile üyeleri artık birbirlerine eskisi kadar bağımlı değillerdir. Özellikle emeklilik hakkına ve belirli bir yaşlılık gelirin sahip olanlar için bu daha da geçerlidir. Endüstriyel koşullara çok iyi uyum sağlayan bu tür ailelere izole olmuş çekirdek aile de denmiştir. Endüstri toplumundaki coğrafi hareketlilik, yalnızca akrabalık bağlarını zayıflatmakla kalmamış, aile

tarafından yerine getirilen işlevlerin birçoğu, kendi konularında uzmanlaşmış diğer kurumlara aktarılmıştır.

Aile Kurumunu Açıklayan Sosyolojik Kuramlar

Son derecede karmaşık bir yapıya sahip olan aile üzerinde çalışan sosyologlar aileyi fonksiyonalist kuram, çatışma ve sembolik etkileşim kuramları ile üç temel yaklaşımda ele almaktadırlar. Son yıllarda feminist bakış açısı da sosyolojide giderek önem kazanmaktadır. Aile, fonksiyonalist bakış açısından, toplumda diğer kurumlar tarafından başarı ile yapılmayan bazı fonksiyonlar üstlenir. Her ne kadar ailenin yerine getirdiği fonksiyonlar azalmakta, başka kurumlar tarafından bazı görevleri üstlenilmekte ise de aile yine de çok önemli bazı görevleri yerine getirir. Bu da onu evrensel yapar ve toplumda onun varlığını ve geçerliliğini üstün kılar. Ailenin yerine getirdiği altı önemli fonksiyon; neslin devamını sağlamak, koruma, toplumsallaşma, cinsel davranışları düzenlemek, sevgi ve arkadaşlık, toplumsal statü sağlamak veya sosyal yerleştirme olarak sıralanabilir.

Çatışma kuramcıları ise ailenin toplumda önemli fonksiyonlar yüklediğini kabul etmekte, ancak her şeyi açıklıkla ortaya koymadığını ileri sürmektedirler. Bu kurama göre, aile içerisinde kapitalist topluma benzer bir biçimde birtakım eşitsizlikler söz konusudur. Kurama göre, ailede erkeğin kadın üzerinde egemen olduğu bir sistem mevcuttur. Hatta aile içinde bir güç mücadelesi söz konusudur. Kadın hareketi ve demokratikleşme süreci, kadınlar lehine birçok olumlu gelişmeyi birlikte getirmiştir. Yine de çatışma kuramcıları, sosyal, ekonomik, politik ve hukuki eşitsizliklerin kadınların aleyhine olacak şekilde mevcudiyetini koruduğunu savunmaktadırlar.

Sembolik etkileşim kuramcıları, aile içindeki ilişkilerin değiştiğini ve yeniden tanımlanması gerektiğini savunurlar. Bu kuramcılara göre aile içerisindeki davranışları anlamak için aile üyeleri arasındaki mevcut ilişkilere ve üyelerin bu ilişkileri nasıl anlamlandırdığına bakmak gerekir. Aile içerisinde sembolik etkileşim kuramcıların kullandığı toplumsallaşma, ayna benlik, rol alma, referans grubu ve sembolik etkileşim gibi hemen tüm kavramları göstermek olasıdır. Sembolik etkileşimciler, aile içindeki ilişkilerin devamlı değiştiğini ve yeniden

tanımlanması gerektiğini savunurlar. Zaman geçtikçe başlangıçtaki ilişkiler farklılaşır, hatta eşlerin kişilik ve kendilik kavramları farklılaşır. Çocuğun doğumu da yeni bir uyum sürecini gerekli kılar.

Feminist sosyologlar, kadının dışarıda çalışmasının çocukların bakım ve aile içi görevlerini nasıl etkilediği konusunda aile yaşamını ve kadını çalışmışlardır.

Evlilik Biçimleri ve Analizi

Genelde aile, küçük aile ve geniş aile olarak sınıflandırılmasına karşın, bunların kendi içinde farklılaştığını, hatta her kültürde geçmişten geleceğe farklı aile biçimlerine rastlandığını biliyoruz. Aile kalıpları tesadüfi ve değişken değildirler. Sosyologlar aile ve evlilik biçimlerini eş sayısı, grup ilişkileri, çiftlerin yerleşim yeri, otorite ilişkileri, soy ve secere ilişkileri şeklinde beş temel kategoriye ayırarak incelemektedirler.

Dünyada en yaygın olan normlardan biri enest normudur. Hemen her toplumda bulunan bu norm, aile üyeleri arasındaki ilişki ve evliliklerin yasaklanması anlamına gelir. Kendi toplumumuzda ve Batı toplumlarında bu kavram kendi çekirdek ailemiz içindeki cinsel ilişki ve evlilikleri yasaklar. Yani kendi çocuklarımızla ve bazı ülkelerde birinci dereceden kuzenlerle evlenmek bu norma ters düşen davranışlardır.

Günümüz Ailesinde Farklılıklar

Günümüz modern ailesi geçmişe kıyasla giderek küçülme, yaşam süresinin uzamasıyla birlikte, çocuk dünyaya getirme ve yetiştirme insan yaşamının daha küçük bir bölümünü oluşturmaktadır. Geçmişe kıyasla ailenin parçalanma sebebi olarak ölümler değil boşanmalar ön plana çıkmaktadır. Geçmişten farklı olarak günümüzde, çocuklara bakmak için bir eş talebinden ziyade özellikle kadınlar, eşin ölümü veya boşanma sonucu çocuklarını tek başlarına yetiştirmek ve aile reisi olmak durumunda kalmaktadırlar. Evli çiftler günümüzde otuz kırk yıl öncesine kıyasla daha küçük bir oranı oluşturmaktadır. Buna karşın özellikle Batıda tek ebeveynli ailelerin, boşanmış ve hiç evlenmemiş insanların nüfus içindeki oranı artmaktadır.

Aile yaşamındaki en büyük değişikliklerden biri tek ebeveynli ve kadının aile reisi olduğu ailelerin sayısının artmasıdır. Evlilik dışı doğan çocuklar ve boşanma oranlarının artması bu durumun sebepleridir. Hem duygusal hem de ekonomik olarak tek ebeveynli aileler daha zor koşullara sahiptir. Bu ailelerde, özellikle kadının aile reisi olduğu ailelerde daha gelişkin sosyal ilişkiler söz konusuyken, erkeğin aile reisi olduğu durumlarda daha izole bir yaşantı söz konusudur.

Evlenmeden birlikte yaşama olgusu, Avrupa ve Amerika'da yaygın olarak görülmeyle birlikte ülkemizde çok yaygın değildir, ancak üniversiteli gençler arasında az da olsa gözlemlenmektedir. Yapılan araştırmalar, evlenmeden birlikte yaşayan çiftler arasında daha eşitlikçi ilişkilerin olduğunu ortaya koymuştur.

Boşanma, taraflardan birinin veya her ikisinin kendi arzusu ile toplumda geçerli norm veya âdetlere göre evlilik birliğini sona erdirmesidir. Geleneksel aileyi güçlü kılan, ekonomik, dinsel ve eğitsel bağların ve değerlerin zayıflaması boşanma nedenleri olarak sayılmaktadır. Ailenin fonksiyonlarının birçoğunu başka kurumlara devretmesi ile ailenin işlevi ve dolayısıyla üyeleri arasındaki duygusal bağ zayıflamıştır.

Boşanma, genel olarak bireysel ve toplumsal nedenlerle gerçekleşmektedir. Erken yaşta evlilikler, evlilik süresi boşanmanın bireysel nedenleriyken; evliliğe ilişkin değer ve tutumlardaki dönemsel değişiklikler ise toplumsal nedenler arasındadır.

Türk Toplumunda Aile Yapısı

Türkiye'de Batılı ülkelerden çok önce kadın- erkek eşitliği ve kadın hakları konusunda çeşitli adımlar atılmıştır. 1924 Anayasası'yla kadın- erkek eşitliği konusunda başlayan düzenlemeler 1926'da Medeni Kanunun kabulüyle genişletilmiş, evlilikten miras haklarına kadar bir çok konuda ilerlemeler sağlanmıştır. Daha sonra kadınlara seçme ve seçilme hakkının tanınmasıyla Türkiye'de döneme göre kadın hakları konusunda önemli bir yol kat edilmiştir. Hukuksal düzenlemelere ek olarak sanayileşme ve kentleşme süreçleriyle aile yapısında değişimler ortaya çıkmaya başlamıştır. Türk toplumunda aile yapısını köy (kırsal), gecekondu ve şehir ailesi şeklinde üç ayrı çerçevede incelemek mümkündür.

Kırsal aile ; kendi içinde çekirdek ve geniş aile olarak ayrılabilir. Ancak kırsal aile, ortalama aileden biraz daha kalabalıktır. Kırsal kesimde aileler ekonomik ve toplumsal olarak bir bütün olma niteliğini sürdürürler. Kırsal aile/köy ailesi tarımsal üretim faaliyetleri yürütmektedir. Toprağın bölünmesi ve kente göç bu ailenin yapısını önemli ölçüde etkilese de bu ailenin geleneksel yapısındaki değişiklik tarımsal üretim biçiminin değişmesine bağlıdır.

Bir sosyal yapı olan aileyi oluşturanın meşru yolu evliliktir ve günümüzde çeşitli geleneksel evlilik biçimlerine rastlanmaktadır: Görücü usulü ile evlenme, kız kaçırma, otura kalma, beşik kertmesi, berdel evlilik, tay geldi evlilik, levirat ve sorarat gibi.

Gecekondu ailesi , sanayileşme ve göç sonucu ortaya çıkan bir aile tipidir. Yapı itibarıyla daha çok çekirdek aile özelliği göstermektedir. Kırsal aile yapısı ve geleneksel değerler büyük oranda korunmakla birlikte kentsel yaşama uyum sağlama süreciyle gelen birtakım değişiklikler söz konusudur. Gelir kaynağı olarak tarımın yerini sanayi ve hizmetler sektörü almıştır. Kadın ve çocuklar geleneksel geniş aileye oranla daha fazla özgürlüğe sahiptirler, ancak babanın aile içindeki denetimi son derece güçlüdür.

Kentsel aile ; gelişmiş ülkelerden daha farklı bir nitelik göstermekle birlikte Türkiye'de çekirdek aile yapısı özelliği göstermektedir. Aile reisi baba ve paranın toplandığı mercii babadır. Ancak paranın karı-koca tarafından ortaklaşa yönetilme oranı da giderek yaygınlaşmaktadır.

Toplumsal Gruplar ve Grup Türleri

Herkes hayatı boyunca düzenli olarak bir gruba dahil olmuştur. Aile, arkadaş çevresi, meslekler, takım üyeliği hep bir grup üyeliğini ifade etmektedir. Peki grup nedir? Grup birbirleriyle düzenli ilişkide bulunan en az iki veya daha fazla kişiden oluşan, belirli beklenti ve amaçları paylaşan insanlardır. Grup üyeliği üyeler arasındaki ilişkilere ve sürekliliğe dayanır, dolayısıyla aidiyet grup için önemli bir faktördür. Bu, grubu yığından ayıran noktadır. Yığın, sürekliliği ve aidiyet duygusu olmayan geçici bir nedenle bir araya gelmiş insanları ifade eder. Grupla ilgili bir diğer kavram ise, benzer ve ortak karakteristikleri olan insanları ifade eden kategoridir.

Gruplaşma sürecinde, kişilerin grup oluşturdıklarının bilincinde olmaları, mekânsal yakınlık ve benzer özelliklerin mevcudiyeti önemlidir. Grubun iç yapısını grup üyelerinin birbirleriyle kurdukları etkileşimler oluşturur ve her grubun kendine özgü, normları, değerleri, üyelerin belirli rol ve statüleri vardır.

Grup Türleri

Grup türlerini birincil ve ikincil grup, iç ve dış grup, referans grubu ve elektronik etkileşim grupları olarak sıralamak mümkündür. Birincil grupların temel fonksiyonlarını yakın ilişkiler yoluyla duygusal destek sağlamak, toplumsallaşma sürecine olan katkılar, uyumu kolaylaştırmak ve toplumsal kontrolü olanaklı kılmak olarak sıralanabilir. Birincil gruplara en temel örnek ailedir.

İkincil gruplar birincil gruplarla karşılaştırıldığında, daha büyük, nispeten geçici, benzerlik göstermeyen resmi gruplardır. Yüz yüze ilişkilerin kısıtlı olduğu bu grupların üyeleri belirli rol ve görevler temelinde bir araya gelirler. Herhangi bir ikincil grup zamanla üyeler arası ilişkilerin artmasıyla birlikte bizlik duygusu edinerek birincil gruba dönüşebilir. Birincil gruplar daha çok geleneksel toplumlarda yaygınken ikincil gruplar modern endüstriyel toplumlarda yaygınlık gösterir. (S:108, Tablo 4.4)

Amerikalı sosyolog William Graham Sumner tarafından "biz" ve "onlar" kavramları temelinde iç ve dış grup ayırımına gidilmiştir. İç gruplar "bizlik" duygusu"na sahip olduğumuz ve bizi diğer gruplardan ayıran belirgin özelliklerimizin olduğu gruplarken dış gruplar bizim grubumuzun dışında olup bizim için çok önem taşımayan gruplardır. İç gruplar etnosantrik duyguları pekiştirerek üyelerinin kendilerini dış gruplardan daha üstün görmelerine neden olurlar. İç ve birincil gruplar, üyelerinin davranışları üzerinde belirleyici ve yönlendiricidir.

Bir diğer grup türü olan referans grubu kavramı Herbert Hyman (1942) tarafından ortaya atılmıştır. Bu gruplar bireylerin etkileşim halinde olduğu gruplar olmaktan ziyade bireyin rol model aldığı gruplardır. Referans grupları, insanları gelecekte yerine getirecekleri rollerine hazırlayarak geleceğe yönelik bir toplumsallaşma sağlarlar. Yaşam biçimi, yaş ve statü değişimine bağlı olarak referans grupları da farklılaşır. Bazen de bireylerin örnek aldığı birden fazla referans grubu olabilir.

Elektronik etkileşim grupları ise, insan ve teknolojinin bir araya gelmesinden doğmuştur. İnternet teknolojileri sayesinde elektronik ortamda çok sayıda ve farklı özelliklerde gruplar mümkün olmuştur. Bu gruplardan bazıları "grup" kavramının özelliklerini yansıtmakta ve aidiyet duygusu ve süreklilik özelliklerini taşımaktadırlar.

Bu gruplar, her ne kadar sanal bir ortamda tanışan üyelerden oluşsa da paylaşılan bilgiler, iletişim sıklığı, üyelerinin yakınlık ve bağlılıkları sebebiyle birincil grup özelliği göstermekte ve "elektronik birincil grup" olarak da adlandırılmaktadırlar.

ÜNİTE 5

Küreselleşme, dünyadaki işletmelerin ve insanların birbirlerine bağlanmasını ifade eden bir kavramdır. Literatürde "globalizm", "globalite" ve "globalleşme/küreselleşme" gibi farklı tanımları bulunmaktadır.

- **Globalizm/ Küresellik:** Neo-Liberalizm temelli bir kavramsallaştırmayla kültür, siyaset, sivil toplumun tümünün ekonomik yapı tarafından belirlenmesidir. Ekonomiye indirgenmiş tek bir yapının, pazar hâkimiyeti altında işlemesidir.
- **Globalite/ Küresel:** Dünya Toplumu anlayışına işaret eder. Ülkelerin çok boyutlu ilişkiler içinde birbirlerine bağımlılıklarını gösterir.
- **Globalleşme/ Küreselleşme:** Ekonomi, kültür, siyaset ve sivil toplumun birbirine indirgenmeksizin yan yana görüldüğü bir süreçtir. Uluslararası aktörler tarafından belirlenen bir sistemi ifade eder.
- **Küreyellik/ Glokalleşme:** Belirli bir kültüre özgü olanın yaygınlaşmasıdır. Bu kavramın Japon kaynaklı olduğu ve kendine özgü olan ile evrensel olanı çok iyi bağdaştıran iş kültüründen esinlenerek üretildiği belirtilmektedir. Glokalleşme yaratan beş farklı kültürel mekân bulunmaktadır. Bu mekânlar;
 - **Etno-mekân:** Göçmen ve mülteciler, mevsimlik işçiler ve turistlerin yaşadıkları mekânlardır.
 - **Tekno-mekân:** Tüm mevcut olan teknolojilerin tüm sınırları aşarak oluşturdıkları mekânlardır.

- Finans-mekân: Uluslararası para hareketlerinin gerçekleştiği borsa türü mekânlardır.
- Medya-mekân: Televizyon ve radyo başta olmak üzere tüm bilgilerin elektronik olarak üretildiği ve yayıldığı mekânlardır.
- Zihinsel- mekân: Aydınlanmadan bu yana üretilen düşünce ve ideolojilerin yayıldığı mekânlardır.

Küreselleşmeyi varlık ile yokluğun kesişmesi, toplumsal olaylarla toplumsal ilişkilerin belirli mesafede yerel bağlamsallıklarla karşıması olarak tanımlayan Giddens'in 'Yapılaşma Kuramı'na göre zaman ve mekân birlikte önem taşımaktadır. Ayrıca Giddens küreselleşmeyi modernliğin bir sonucu olarak görmektedir.

Roland Robertson'a göre küreselleşme modernliği hazırlayan bir koşuldur ve basitçe modernliğin bir sonucu değildir. Modernlik kurumların ve temel tecrübelerin bir örnek/ homojen olmasıdır. Küreselleşme bir yandan kültürel birliği sağlarken bir yandan da farklılıkları derinleştirmekte, en azından su yüzüne çıkmasına olanak tanımaktadır.

Küreselleşme sürecinde ekonomik olarak homojenlik (kapitalizm) karşısında kültürel çoğulculuğa izin verilmektedir. İnsanların tüketim toplumunda sadece tüketme eğilimlerinin artırılması hedeflenmektedir. Tüketilen şeylerin benzer veya farklı olması ise sadece bir detaydır.

Jonathan Friedman'a göre küresel/ global olan ile ilgili iki farklı görüş vardır:

- **Kültürel Sosyoloji Yaklaşımı**: İnsan toplulukları arasında olduğu kadar, maddi ve manevi öğeler arasında da giderek artan bağlantılar, alışverişler ve hareketlerin farkına varılmasına dayanır. Ronald Robertson ve işlevselci sistem kuramcısı Talcott Parsons bu kategoride yer alır.
- **Küresel Sistemler Yaklaşımı**: Daha önce küresel tarihsel politik iktisat olarak ortaya çıkmıştır. Dünya sitem yaklaşımı olarak da bilinen bu yaklaşım kültüre değinmemesi yüzünden eleştirilmiştir. Daha çok politik iktisat alanıyla sınırlı olan yaklaşıma kültür ve kimlik konuları da eklenerek yaklaşımın alanı genişletilmiştir.

Küreselleşme Eleştirisi

Ronald Robertson'a göre küreselleşme tartışmalarını yapanlar iki grupta sınıflandırılabilir.

- **Birörnekleştiriciler/Homojenleştiriciler**: Bilişsel ve realist bir epistemoloji taraftarıdır. Özne olan bilim adamı nesne olarak dış dünyayı inceler. Modernist bir yaklaşımdır. Bazı işlevselciler ve A. Giddens gibi Marksistler bu gruptadırlar.
- **Farkçılaştırıcılar/Heterojenleştiriciler**: Genellikle derin yorumsama/ hermeneutik yaparlar. Bu yaklaşımı daha çok kültürel çalışma yapanlar benimser. Post-modern bir yaklaşımdır. Edward Said ve Stuart Hall en önemlileridir.

Jonathan Friedman'a göre küreselleşme söyleminin önemli bir kısmı modernitenin ideolojik ürünüdür. Friedman, tek merkezli kültürel hegemonyayı, yani kültürel emperyalizmi şiddetle eleştirmiştir.

Ronald Robertson ise, önerdiği modelle küreselleşmeyi nesnel ve öznel bileşenler olarak formüle eder ve bu bağlamda küreselleşmeyi, dünyanın küçülerek baskılanmasını/ sıkıştırılmasını ifade eden bir terim olarak açıklar. Robertson'a göre hepimizde daha büyük bir sistemin parçası olma bilinci yani tikelcilik gelişir. Ona göre tikelcilik yayılarak evrenselleşmektedir.

Buna karşılık Robertson'un görüşlerini eleştiren Friedman'a göre, zaman ve mekânda küçülme ve baskılanma ya da tazyik altında kalarak sıkışma, salt bilimsel gelişme veya tarafsız teknolojik evrimden kaynaklanmamaktadır. Bu süreçler, sermaye birikiminin, dünya ekonomik stratejilerinin ve özgül toplumsal yapıların etkisiyle ortaya çıkmaktadır.

Ayrıca, Zygmunt Bauman gibi post bazı postmodern düşünürler, küreselleşmenin zengin ve fakirler arasında tabakalaşmayı keskinleştirerek kutuplaşmaya yol açtığını savunmaktadırlar. Probhat Patniak'a göre emperyalizm; dünyayı belirleyen ekonomik ilişkilerin bütünüdür ve dünyada yaşanan tüm dönüşümler bunun sonucudur. Patniak ve Türk politik iktisatçı Korkut Boratav'a göre tüm bu dönüşümler artık küreselleşme ile açıklanmaktadır.

Boratav'a göre küreselleşme terminolojisini kullananlar, emperyalizm terminolojisini kullananlardan başlıca üç açıdan farklılaşmaktadır.

- Yapısal bağımlılık yerine karşılıklı bağımlılık terimini kullanırlar.
- Merkeze çevre ekonomilerinden sistematik olarak aktarılan değerler göz ardı edilerek herkesin eşit olarak yararlandığı bir sistem yaklaşımı sunarlar.
- Piyasanın eşitsiz güçler arasında oluştuğunu eleştiren yaklaşım terk edilerek piyasaya güven yaklaşımı pekiştirilir.

Küreselleşme Karşıtı Yeni Toplumsal Hareketler

Alan Touraine göre sosyal hareketler toplumdaki mevcut bağımlılık ve baskılama sistemini dönüştürmeyi amaçlayan eylemlerdir. Bu anlamda sosyal hareketler; sağlıksız görülen bir durum ya da ögenin kültürel olarak sorgulanması ve sonucunda sosyal ilişkilerin yeniden inşasıdır ve iktidarı ele geçirme talepleri yoktur. Küreselleşme karşıtı hareketler ise daha farklı bir yapı sergilemektedirler.

Küreselleşme karşıtı hareketlerin temeli, yeni-liberal görüşlere karşı "Yeni Bir Dünya Mümkündür" sloganı etrafında örgütlenerek 1990'larda emperyalizme ve tekellere karşı direnişle atılmıştır.

Küreselleşme karşıtı hareketin çeşitli aşamalardan geçtiği söylenebilir. Bu aşamalar:

- **Birinci aşama:** Fransa'da Le Monde Diplomatie dergisi etrafında kuramsal temelleri atılmış, 1999'da ABD'de Seattle'da büyük bir protesto gösterisi düzenlenmiştir. Devamındaki süreçte ise, Dünya Ticaret Örgütü Bakanlar Kurulu, Dünya Bankası, Gelişmiş Yediler (G7) toplantıları sürekli protesto edilmiştir.
- **İkinci aşama:** Anti Küresel Hareketin Alternatif/ Alter-Küreselci Harekete dönüşmesidir. "Sosyal Forum" olarak adlandırdıkları ilk toplantılarında hareketin örgütsel yapısı da ortaya çıkmıştır. Bu yapının temel özelliği herhangi bir hiyerarşi ve karar mekanizması olmaması, herhangi bir örgüt disiplininin bağımsız olmasıdır. Sadece protesto gösterileriyle yetinilmeyip alternatif projeler geliştirme potansiyeline sahip

olduğunun gösterilmesi bu aşamayı önemli kılmaktadır.

- **Üçüncü aşama:** Üyeler arasında anlaşmazlıklar ortaya çıkmış ve taraflar birbirlerini mahkemeye vermişlerdir. Güven bunalımının ortaya çıkardığı çatışma birçok üye kaybına yol açmıştır.

Toplumsal Yapı ve Kurumlar

Toplumsal sistem içinde insan ilişkileri toplumsal kurumlara düzenlendiğinde ortaya "toplumsal yapı" çıkar. Yapı, sistem özelliği gösterir ve yapının bir bölümündeki değişimler diğerlerini de etkiler. Bu anlamda toplumsal kurumlar nasıl davranılacağını belirleyen toplumsal kurallardır veya bunların birleşiminden oluşur.

Toplumsal yapı kavramının en önemli bileşeni toplumsal kurumlardır ve temelde altı toplumsal kurum vardır: Aile, ekonomi, siyaset, eğitim, din ve sağlık. Ancak bazen bunlara bilim, ordu ve medya da eklenmektedir (S:124, 125 Tablo 5.1, 5.2).

Kurumlar arası karşılaştırma yapıldığında bazı ortak özelliklerinin olduğu görülmektedir. Parsons, toplumsal yapıda temel dört işlev ve bunları yerine getiren kurumları bir model halinde ortaya koyar.

- **Bütünleştirme işlevi:** Aile ve eğitim toplumda bu işlevi gören temel kurumlardır.
- **Yönlendirme işlevi:** Siyaset kurumu, siyasal parti örgütleri aracılığıyla bu işlevi yerine getirir.
- **Uygulama işlevi:** Toplumda ekonomi kurumu olarak üretim, tüketim, bölüşüm vb. ilişkileri düzenler.
- **Koruma işlevi:** Din kurumu bazen çatışmaya yol açsa da işlevselciler tarafından olumlu işlevi ön plana çıkartılır. Çünkü kurum olarak din, tüm insanlar arasında eşitlik ve adaleti kurmak üzere kurallar koyar.

Bir Sosyal Kurum Olarak Ekonomi

Sosyolojik açıdan önemli olan piyasa (market) artık ekonomi olarak anılmakta, insanların tüm ilişkileri ve refahı bu piyasa ya da ekonomi tarafından belirlenmektedir.

İnsanlar arası eşitsizlikler, üretimden elde edilen kârın adil olarak paylaşılmayıp sermayenin elinde toplanmasından kaynaklanır. Zira insanların doğa ile olan en temel ilişkisi üretim ilişkisidir. Bu nedenle eşitsizliklerin ortaya çıkışını sanayi öncesi toplumlardan itibaren ele almak gerekmektedir.

Sanayi öncesi toplum: Avcılık ve toplayıcılık yapan insanlar sadece ihtiyaçları kadarını elde etmek için çaba harcarlar ve buna "geçimlik ekonomi" denir. İhtiyaçlar, sürekli yeni yerlere göç edilerek karşılanır. Zamanla hayvan beslemeyi ve bitki yetiştirmeyi öğrenilmesiyle insanlar belirli bir yerde yaşarlar ve "tarım toplumu" denilen dönem başlar. Yerleşik hayata geçişle beraber silah ve giyecek yapımı ve buna bağlı olarak iş bölümü ortaya çıkar. Kendi geçimleri dışında üretim yapanlar, ürettiklerini ihtiyaçları olan diğer maddelerle değiştirirler ve ilk kâr veya artı ürün amaçlı ticaret başlar. Bu durum ve daha sonrasında sabanın icadı tarım toplumunun gelişmesine ve eşitsizliklerin artmasına yol açar.

Sanayi toplumu: Sanayi toplumu 1765 yılında buhar makinesinin keşfi ile başlar. Sanayi üretimi ve kâr/ artı ürünler hiç olmadığı kadar artar. Bunun sonucu olarak sadece aynı ülke içerisinde değil, ülkeler arasında da eşitsizlikler artar ve bağımlılık ilişkilerini geliştirir. Bu dönemde üretim, ihtiyaçlar için değil daha fazla tüketim için yapılmaktadır ve tüketim bir refah göstergesi haline gelmiştir. Thorstein Webben bunu "gösterişçi tüketim" olarak ifade etmektedir. Bunun yanı sıra çok çalıştıkları ve kazandıkları halde harcamayan ve tasarruf ederek biriktirenler vardır ve Weber'e göre bunlar kapitalizmin ortaya çıkmasına yol açmıştır.

İki temel ekonomik sistemden bahsetmek mümkündür: Kapitalizm ve Sosyalizm.

Kapitalist sistemin belirli özellikleri vardır:

- Üretim araçlarının özel mülkiyeti vardır.
- Bireyler sermaye, toprak ve makinelerin sahibidir ve ne üretileceğine kendileri karar verir.
- Kar amacı gütmek çok önemlidir. En az maliyetle en fazla kâr elde etmek hedeflenir.
- Piyasada rekabet, satın almak ve satmak isteyenler arasında yapılır. Aslında serbest piyasada mal ve hizmetlerin serbestçe rekabet edeceği düşünüldüğünde devletin

piyasaya müdahale ettiği görülmektedir. Bu nedenle refah veya devlet kapitalizmi denilir.

Sosyalizmin, kapitalizme karşıt bir ekonomik sistem olarak temel özellikleri şunlardır:

- Üretim amaçlarında toplumun ortak mülkiyeti söz konusudur.
- Merkezi planlama vardır. Neyin ne kadar nerede üretileceğine devlet karar verir.
- Malların üretimi ve paylaşımında kâr amacı güdülmez.
- Rekabet yoktur.

Ne kapitalizm ne de sosyalizmin saf şekillerine dünyada rastlanmaz. Her iki sistem de eşitsizlikleri arttırdığı için eleştirilmektedir. Bu nedenle sosyalist ülkeler kapitalist özelliklere geçerken, kapitalist ülkeler ise sosyal refahı arttırmak için sosyalist programlar geliştirmektedirler. Buna "Yakınlaşma Kuramı" adı verilmektedir.

Kapitalizmin Küreselleşmesi

Kapitalizmin küreselleşmesi işlevselci ve çatışmacı sosyolojik yaklaşımlar tarafından farklı görüşler ileri sürülerek analiz edilmiştir.

İşlevselci yaklaşıma göre; iş ve çalışma, sosyal dayanışmanın temelidir. Tüm dünya kuzey ve güney veya doğu ve batı olarak ikiye bölünmüştür, birbirlerine bağımlıdır ve buna "küresel iş bölümü" denilmektedir. İşlevselciler serbest piyasada elde edilen kârların büyüklüğünden etkilenmekte ve daha ucuza üretilen malların tüketiminin dünyadaki herkesin yararına olduğunu düşünmektedirler, ancak küresel iş bölümünün olumsuz etkileri vardır.

Çatışmacı yaklaşım ise; güç/iktidar dağılımı üzerinde durmaktadır. Bu yaklaşıma göre, küresel kapitalizm sayesinde işçiler daha fazla sömürülmekte ve istismar edilmektedirler. Dev şirket yöneticileri küresel kapitalizmin korunması ve sürdürülmesi yolunda ortak hareket etmektedirler. Dünyadaki pek çok büyük firma uzak doğuya fabrikalarını kurarak daha ucuza iş gücü bulmakta ve kar oranlarını arttırmaktadır.

Ekonomik eşitsizliklerin en geniş olarak gözlendiği yer kadın istihdamıdır. Genellikle etnisite ile birlikte

gözlemlenen cinsiyete dayalı ayrımcılık şu maddelerle özetlenebilir.

- **İzole ederek ayrımcılık yapma:** Bir iş yerinde beyaz bir erkek yöneticinin kendi başına, bu yönde örgütsel bir politika olmadığı halde kadın veya erkek göçmenlere iş vermemesi ve daha kalitesiz olduğu halde beyaz erkek işçileri tercih etmesidir.
- **Küçük grup ayrımcılığı:** Bir grup erkek yöneticinin kendi başlarına, bu yönde bir örgüt politikası olmadığı halde kadınları sevmedikleri için iş yerlerinde onların yükselmesini engellemeleridir
- **Doğrudan kurumlaşmış ayrımcılık:** Bir iş yerinde açık bir örgüt politikası olarak ayrımcılık yapılmasıdır.
- **Dolaylı kurumlaşmış ayrımcılık:** Toplumdaki iş bölümünde bazı işlerin erkeklere bazılarının kadınlara ait olduğuna dair yerleşmiş uygulamaların sürdürülmesidir.

Her toplumda dolaylı kurumlaşmış ayrımcılık yaygındır.

Geleneksel yapı içerisinde kadınların bakış açılarında toplumsal cinsiyetçi farkındalık geliştirmek temel hedeftir. Toplumun yarısını oluşturan bir sosyal grubun ekonomik, sosyal ve politik alanda karşı karşıya kaldığı sınırlılıklar toplumun genelini ilgilendiren bir eşitsizlik ve ayrımcılık sorunudur. Kadın odaklı politikalar geliştirmek toplumun genelinin çıkarlarına da hizmet edecektir (S:130 Tablo 5.3).

ÜNİTE 6

Toplumsal tabakalaşmanın farklı tanımları olmakla birlikte J. Turner'a göre tabakalaşma; bir sosyal sistemde kıt ve değerli kaynakların statü pozisyonlarına bağlı olarak eşit olmayan dağılımı ve her birinin değerli kaynakların paylaşımı sıralamasının aşağı yukarı sürekli hâle geldiği süreçlerdir. Toplumsal tabakalaşma toplum içinde yaşayan bireylerin bir hiyerarşi içinde sıralanmasıdır. Buna göre Macionis (2008) toplumsal tabakalaşmanın önemli 4 temel ilkesinden söz etmektedir: Bunlar kısaca;

- a. Toplumsal tabakalaşma toplumun bir özelliğidir ve içinde bulunan sistem toplumdaki her bireyin yaşamına şekil vermektedir.
- b. Toplumsal tabakalaşma nesilden nesile

aktarılmaktadır.

- c. Toplumsal tabakalaşma evrenseldir. Ancak 'eşitlik' kavramsal olarak toplumlara göre değişiklik göstermektedir.
- d. Toplumsal tabakalaşma toplumda yer alan eşitsizliklerle birlikte bu durumu normalleştirmeye yol açacak olan inançları da kapsamaktadır.

Tabakalaşmada üç temel unsur göz önünde tutulmaktadır:

- Kıt ve değerli kaynaklar
- Eşit olmayan dağılım
- Sıralamanın görece olarak sürekliliği.

Tabakalaşmayı açıklamada önemli olan diğer kavramlar ise eşitsizlik, farklılaşma ve hiyerarşidir. Eşitsizlik; toplumdaki maddi ve manevi kaynakların toplumda yaşayan bireyler arasında eşit olmayan bir şekilde dağılımıdır. Toplumda eşitsiz bir dağılıma yol açan unsurlar; ekonomik olarak servet, siyasal olarak güç ve toplumsal olarak saygınlıktır. Sosyologlar tabakalaşmanın bireylerin üstlendiği pozisyona bağlı olduğunu belirtirler ve toplumsal eşitsizlik kavramı üzerinde dururlar. Sosyologlara göre tabakalaşmada güç, statü ve sınıf kavramları önemlidir.

Toplumsal Tabakalaşma Sistemleri

Toplumsal tabakalaşma sisteminde kast ve sınıf sistemi olmak üzere iki tür sistemden söz edilmektedir.

Kast Sistemi

Kast sisteminde, tüm bireyler arasında doğumla birlikte görevlerin, hakların, sorumlulukların ve toplumsal gücün kesin kurallara göre belirlenmektedir. En önemli özelliği kastlar arasındaki farklılığın değiştirilememesidir. Dolayısıyla birey doğduğu anda hangi kast sistemi içindeyse o kast içinde kalır bir başka kasta geçemez.

Her kastın kendine özgü kuralları vardır. Bireyler ait oldukları kastın dini kurallarını ve ibadetlerini, kastın kurallarını, kasta kendine yüklenen sorumlulukları yerine getirmekle yükümlüdürler.

Kast sisteminin oluşumuna ilişkin ilk belge M.Ö.1100 ve M.S.1000 tarihleri arasında Hindistan'daki tabakalı sistemi göstermektedir. Bu sisteme göre toplumsal tabakada en üstten en alta doğru şöyle bir sıralama söz konusudur:

1. Brahman (Rahipler)
2. Kshatriyas (Savaşçılar ve soylular)
3. Vaishya (Tüccar, çiftçi ve zanaatkârlar)
4. Sudra (Köylüler ve hizmetkârlar)

Sınıf Sistemi

Sürekli gelişen dünyada sanayileşme ile birlikte toplumların işleyişlerinde de gelişmeler oluşmuştur. Bu gelişmelerin doğal sonucu olarak toplumsal yapıda değişiklikler meydana gelmiştir. Bu gelişmeler aynı zamanda toplum içinde yaşayan bireylerin özel ve mesleki hayatlarında başarılı olmalarını beraberinde getirmiştir. Toplumsal tabakalaşma sistemlerinden biri olan sınıf sistemi tüm bunların sonucu ortaya çıkmıştır.

Sınıf sisteminde, bireyin hangi tabakada olacağını kendi başarısı, yaşadığı deneyimler sonucu gösterdiği çabası ve yetenekleri belirlemektedir. Bu sistemde tabakalar arası geçiş bulunmaktadır ve toplumsal hareketlilik yoğun olduğu için sınıflar kesin olarak tanımlanamamaktadır. Sınıf oluşumuna servet sahibi olmak, güç, bireyin ve ailesinin prestiji gibi etmenler katkıda bulunmaktadır.

Sonuç olarak kast sistemi kastlar arasında geçişe olanak tanımadığı için kapalı bir sistemdir, sınıf sistemi ise tabakalar arasında geçişe olanak sağlar ve dolayısıyla açık bir sistem olduğundan söz edilebilir. Kast sistemi doğumla birlikte başlar ve değiştirilemez ama sınıf sistemi birey odaklıdır ve bireyin gösterdiği başarılar, sarf ettiği çalışma gücü onun sınıfını ortaya çıkarmaktadır.

Toplumsal Tabakalaşma Kuramları

Toplumsal tabakalaşmaya ilişkin işlevselci ve çatışmacı kuramların farklı yaklaşımları söz konusudur.

Çatışma Kuramı

Çatışmacı kuramda, Karl Marx ve R. Dahrendorf'un görüşleri önemlidir. Marx'a göre sınıf ve çatışma kavramları tabakalaşmada önem taşır. Marx'a göre toplumsal sınıfların belirleyicisi üretim araçlarının özel mülkiyetidir. Mülkiyet düzenindeki üretim ilişkileri her sınıfın toplum içindeki yerini belirlemede rol oynar. Üretim araçlarına sahip olanlar ve olmayanlar olmak üzere iki sınıf vardır ve iki sınıf arasında çelişkiler uzlaşmazdır ve devrim sonucu sınıfsız bir topluma geçilecektir. Marx'a göre çatışma olmadan ilerleme olmaz. Toplumda var olan toplumsal dinamiğin nedeni sınıflar arasındaki çatışmalardır. Üretim araçlarına sahip olanlar toplumda söz sahibidirler. Üretim araçlarına sahip olmayanlar ise, bunlara sahip olanlara emeklerini satmaktadır.

Dahrendorf'un görüşleri bazı açılarından Marx'ınkiyle uyumlu olmakla beraber önemli farklılıklar barındırmaktadır. Dahrendorf'a göre, her toplum değişime açıktır ve toplumların yaşadığı değişimler sınırlı değil sürekli. Sosyal çatışma her zaman vardır ve toplumlar bu çatışmayı yaşarlar. Toplumda bulunan her öge değişime ve bütünleşmeye katkı sağlar ve her toplumda diğerleri üzerinde baskı kuran bir grup söz konusudur.

Dahrendorf, sermayenin ve iş gücünün bölünmesi ve yeni bir orta sınıfın ortaya çıkmasını Marx'tan günümüze toplumsal yapıda oluşan değişiklikler olarak belirtmektedir. Ancak Dahrendorf, Marx'ın incelediği toplumun kapitalist bir toplum olduğunu kendi incelediği toplumun ise sanayi toplumu olduğunu belirtir. Marx'ın döneminden kendi dönemine kadar işçilerin vasıf ve eğitim durumunda sanayileşmeyle birlikte değişimler gözlemlendiğini ve işçilerin vasıflı, yarı vasıflı ve vasıfsız olarak ayrılırken sosyal statülerinin de değiştiğini ifade etmektedir. Kapital ve iş gücünün değişikliğe uğramasıyla modern toplumda orta sınıf olarak adlandırılan yeni bir tabaka ortaya çıkmıştır.

Dahrendorf'a göre çatışma kuramı çoğulcudur ve toplumsal yapıyı anlamak için toplumsal uyum ve çatışma önem taşımaktadır. Dahrendorf toplumsal çatışmanın yapısal kaynağının üretim araçlarının mülkiyetinin eşitsiz dağılımından değil, otoritenin eşitsiz dağılımından kaynaklandığını savunmaktadır. Marx sınıflar arasındaki çatışmanın devrimle sonuçlanacağını savunurken Dahrendorf, sanayi toplumlarında çatışmaların nedenleri ve metotları anlaşılabilirliği için çatışmanın kontrol altına alınabileceğini, kurumsallaşacağını ifade etmektedir.

İşlevselci Kuram

Bu kuramın temsilcileri toplumda var olan üst sistem ve alt sistemlerin toplumların devamlılığındaki ve toplumsal dengelerin kurulup dengenin sağlanmasındaki önemini belirtmektedirler. Bu kuramda Parsons, Davis ve Moore önemli görüşlere sahiptirler.

Tabakalaşma Kuramlarının Değerlendirilmesi

Parsons tabakalaşmayı bir toplumdaki bireylerin farklılıklarına göre açıklar ve toplumda alt ve üst tabakalar olduğundan söz eder. Parsons tabakalaşmanın toplumlar için kaçınılmaz olduğunu ve yaşamsal bir işlev üstlendiğini belirtmektedir. Parsons'a göre, tabakalaşma sistemini toplumu oluşturan değerler oluşturur. Pozisyonlarda oluşan hiyerarşi ise toplumdaki bireyler arasında oluşan statü sıralamasıdır. Toplumsal yaşamın devamının sağlanması için toplumdaki her bireyin farklı görevleri vardır. Bireylerin toplum içindeki bu görevleri birbirine eş değildir. Bu görevlerin önem derecesine göre ise hiyerarşik sıralaması yapılmaktadır.

Davis ve Moore işlevselci bir tabakalaşma kuramı geliştirmeye çalışmışlardır. Tabakalaşma toplumların işlevini yerine getirip toplumun işleyişini sürdürmesi için gereklidir. Tüm toplumlarda tabakalaşma vardır ve tüm toplumlar sınıflara ayırmışlardır. Bireylerin sahip oldukları pozisyonlarının değeri ve önemi arttıkça toplum içinde birey o denli önemlidir. Bu durumda bireyin üretkenliği artacaktır ve birey daha çok verimli çalışacaktır. Daha çok saygınlık, gelir ve güce ulaşmak için de daha çok üretken olacaktır. Davis ve Moore'a göre bir toplum işlevlerini en iyi şekilde yerine getirmek istiyorsa önemli statülere sahip bireyler yetişmelidir. Bu da nitelikli bir eğitimi beraberinde getirmektedir. Bireyler arasında toplumsal eşitsizlik kaçınılmazdır. Çünkü toplumda en önemli görevlerin doğru bir şekilde en yetenekli bireylerce yürütülmesi istenirse zaten toplumsal eşitsizlik kaçınılmaz olacaktır.

Toplumsal tabakalaşma toplumların gelişmişlik düzeylerine, kaynaklarının kullanım gücüne ve toplumda özel nitelikli ve donanımlı olan bireylerini kullanım durumuna göre toplumlar arasında farklılaşmaktadır.

Toplumsal tabakalaşmayı ele alan bu iki temel kuramı karşılaştırdığımızda;

- Çatışmacı tabakalaşma kuramına göre toplum birbiriyle bütünleşen ve kaynaşan bireylerden oluşan bir sistemdir ve toplumsal tabakalaşma toplumu oluşturan bireyler arasındaki hâkimiyet ve sömürü düzenine göre işlemektedir. İşlevselci tabakalaşma kuramı ise toplumu farklı özelliklere sahip bireylerden oluşan ancak maddi ve iktidar avantajları için birbirleriyle mücadele eden bireylerden oluşan dinamik bir sistem olarak ele almaktadır. İşlevselci kuramda toplumsal tabakalaşma toplumda yaşayan bireyler arasında bütünleşmeyi sağlamaktadır.
- Çatışmacı tabakalaşma kuramında sınıflar vardır ve bazı sınıfların özel çıkarları söz konusudur. İşlevselci tabakalaşma kuramında toplumsal tabakalaşma toplumdaki tüm bireylerin çıkarlarına hizmet etmektedir. (S: 150 Tablo 6.1)

Kısacası, İşlevselci kuram temsilcileri toplumsal tabakalaşma sisteminin toplumun dengesini etkilemesinden söz etmektedirler. Çatışmacı kuramı benimseyenler ise, toplumda oluşan eşitsizlikler ve bunların sonuçlarını incelemektedirler.

Türkiye'de Gelir Eşitsizliği

Dünyada varlığını sürdüren toplumlar hem tabakalaşma sistemi hem de eşitsizlik ile karşı karşıyadır ve bu durum devam etmektedir. Günümüzde birçok ülkede artık insanlar yoksulluk sınırının altında yaşarken birçoğu da yoksulluk sınırında yer almaktadır. Ancak bunun yanında gelir düzeyi çok yüksek olan bireyler de söz konusudur. Dolayısıyla Türkiye'de olduğu gibi dünya genelinde bir gelir eşitsizliği ve yoksulluk söz konusudur.

TÜİK'in "Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması 2016" sonuçlarına göre, en yüksek gelire sahip son gruptakilerin toplam gelirden aldığı pay % 46,7 iken, en düşük gelire sahip ilk gruptakilerin toplam gelirden aldığı pay % 6,2'dir. Buna göre, en zengin % 20'lik grubun toplam gelirden aldığı pay, en yoksul % 20'lik gruba göre 7,7 katıdır. Eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert medyan gelirinin %60'ı temelinde hesaplanan yoksulluk sınırına göre Türkiye'de yoksulluk oranı %21,2'dir. Sürekli yoksulluk riski altında bulunanların oranı ise 2016'da %14,6'dır. "Sürekli yoksulluk" oranı, dört yıl boyunca hanenin üyesi olan fertlerden en az üç çalışmada yoksulluk riski altında olanlar şeklinde tanımlanmaktadır.

ÜNİTE 7

Sosyolojinin temel ilgi alanlarından biri olan toplumsal değişim kavramı Avrupa'da ortaya çıkan iki önemli değişim olgusundan etkilenmiştir: Endüstri Devrimi ve Fransız Devrimi.

Toplumsal değişimin gerçekleşmesinde etkili olan faktörler iki başlık altında toplanmaktadır: Bunlardan birincisi topluluk ya da topluma özgü olan **içsel etmenler**, ikincisi ise **dışsal etmenlerdir**. İçsel etmenler, alt yapısal unsurlar, onların topluluk ya da toplum üyeleri arasındaki dağılımı ve üyelerin bu kaynak ve hizmetlere ulaşabilmesini içermektedir. Toplum kendi içerisinde sınıflara ayrılabilir. Bu sınıflandırmalarda etkili olan unsurlar arasında ise toplumsal sınıf, toplumsal cinsiyet, etnisite ve ırk farklılıkları coğrafi ve iklimsel farklılıklar ve yaşa dayanan gruplamalar yer alabilmektedir. Dışsal etmenler ise insan gücünün kontrol edilebilirliğinin dışında yer alan etmenlerdir. Doğal afetler, teknolojinin beklenmedik sonuçları (gizli/bozuk işlev) bu başlık altında değerlendirilebilir. Bununla birlikte sosyal değişim sürecindeki tüm yapısal etmenler şu şekilde sıralanabilir: Demografi, teknoloji, kültür, politika, eğitim ve ekonomidir.

Giddens, yaptığı sınıflamada toplumsal değişim üzerinde etkili olan etmenleri üç başlık altında toplamıştır. Bu etmenler kültürel etkenler, fiziksel çevre ve siyasal örgütlerdir. Bunların yanı sıra nüfus, teknoloji ve ekonominin de söz konusu unsurlar arasında olduğunu belirtmiştir.

Kültürel Etkenler: Bu başlık altında din önemli bir yer tutmaktadır. Dinin yanı sıra iletişim de bu başlık altında ele alınan bir diğer kavramdır.

Fiziksel Etkenler: Coğrafi ve iklimsel farklılıklar, insan topluluklarının oluşum biçimlerinde çeşitliliğin olmasına katkıda bulunan unsurlar arasındadır.

Siyasal Örgütlenmeler: Evrensel nitelik gösteren siyasal örgütlenmeler her toplum içinde kendine özgü yorumlar ile var olabilmişlerdir. Max Weber'in otorite, güç ve bürokrasi kavramları; Karl Marx'ın ekonomi temelli siyasal örgütlenme üzerine görüşleri bu tür girişimin örneklerindendir.

Nüfus: Nüfusta meydana gelen farklılaşmalar (nüfusun artışı ya da azalışı, yatay ve dikey hareketlilik vb.) sosyal ve kültürel değişimin itici gücü olarak

kabul edilmektedir. Nüfustaki değişim toplumun ekonomik ve politik alanlarında da farklılaşmalara neden olabilmektedir.

Teknoloji: Teknoloji, bilimsel bilginin bireysel ve toplumsal sıkıntılara uyarlanması sonucu ortaya çıkmıştır. Teknolojinin ürünü olan pek çok aracının kullanılması beraberinde sosyal değişmeyi getirmektedir. Toplumun temel bileşeni olarak değişim olgusunu gören Sztompka'ya göre değişim, modern toplumlarda yaygın, hızlı ve belirginlik gösteren bir olgudur ve çeşitli başlıklar altında sınıflandırılabilir:

- Nüfus kompozisyonundaki değişim (göç, demografik büyüme gibi),
- Yapının değişmesi (arkadaşlık bağlarının kristalleşmesi, liderliğin ortaya çıkması gibi),
- İşlevlerin değişmesi (mesleki hareketlilik, refah devletinin düşüşü gibi)
- Diğer alanlar ile bağların ve sınırların değişmesi (evlilikle ailelerin birbirine bağlanması gibi),
- Çevrenin değişmesi (petrol alanlarının keşfedilmesi gibi).

Hoffman, sosyal değişim olgusu ile ilgili olarak üç temel soru üzerinde durmuştur. Değişim doğal ve normal mi; kaynağı nedir ve hızı nedir?

Nüfus ve Demografi

Demografi (nüfus bilimi), nüfusun büyüklüğü, dağılımı, toplumsal cinsiyet, etnik köken, refah bakımından yapısı, doğum-ölüm oranları, göç ve gelecek eğilimlerini araştırmaktadır. Araştırmaları yapma biçimine bağlı olarak **formel** ve **sosyal demografi** olarak iki çeşit demografinin varlığından bahsedilir. Formel demografi, nüfusun matematiksel yönüyle ilgilenmekte ve istatistiksel analizler yapmaktadır. Sosyal demografi, toplumsal ve kültürel faktörlerin nüfus üzerine etkilerini incelemektedir. Bir diğer sınıflama ise toplumsal ve tarihsel demografidir. Tarihsel demografi, geçmişteki toplumların büyüklüğü, yapısı ile demografik özellikleri, ekonomik ve politik yapısı arasındaki bağlantıyı incelemektedir. Toplumsal demografi ise bir önceki sınıflamada yer alan tanımlama ile özdeştir. Bir toplumda nüfusun görünümünü etkileyen üç faktörden bahsetmek mümkündür. Bu faktörler; doğumlar, ölümler ve göçlerdir.

Bruce ve Yearley, demografi ile ilgili kavramlardan bir diğerinin "demografik dönüşüm" olduğunu belirtmiştir. Bu kavram, tarım toplumundan sanayi toplumuna geçişte yaşanan değişimleri kapsamaktadır.

Nüfus ile İlgili Sorunlar

Nüfus ile ilgili sorunlardan denilince ele alınması gereken kavramlardan birisi "eşitsizlik"tir. Sosyolojik olarak eşitsizlikleri dört başlık altında toplamak mümkün iken (sosyal sınıf, toplumsal cinsiyet, ırk ve etnik köken, yaş temelli ayrımcılık), küreselleşme olgusu ile küresel ölçekte eşitsizlikleri ifade eden "küresel tabakalaşma" kavramını da bu listeye eklemek mümkündür. Eşitsizlikle ilgili bir diğer kavram olan "incinebilirlik" de nüfusun tümünün kaynaklara eşit bir şekilde ulaşamaması ile ortaya çıkmaktadır. Eğitim, sağlık, politik, kültürel ve sosyal alan içindeki kaynak dağılımının eşitsizliği, risk gruplarının oluşmasına neden olmaktadır.

Eşitsizliğin deneyimlendiği durumlar **damgalama** (kişilerin sosyal kimliklerini küçültmek) ve **ötekileştirme** (istenilmeyen özelliklere sahip olunan kişiler için kullanılan kavram) süreçlerine maruz kalma olarak değerlendirilebilir.

Eşitsizlikle ilgili sosyal sınıf çerçevesinde yaşanan sorunlara örnek olarak eşit işe eşit ücret alamama, iş ile ilgili haklardan yoksun olma ve işsizlik verilebilir. Toplumsal cinsiyet temelli eşitsizliklere kızların okula gidememesi örneği verilebilir.

Etnik köken ve ırksal farklılıklara sahip gruplara yönelik toplum içinde var olan ön yargı ve ayrımcılık eşitsizliğin temelini oluşturmaktadır. Bu anlayış sosyal bilimler literatüründe **azınlık grup** ve **baskın grup** kavramlarına işaret etmektedir. Yaş temelli ayrımcılık ise nüfusun giderek yaşlanması, huzur evlerinde yaşanan sıkıntılar, yaşlılara yönelik taciz, statü değişikliği, psikoloji sorunları olarak ifade edilmektedir.

Küresel ölçekte ele alındığında nüfusun giderek artması, fiziksel çevrenin olumsuz yönde etkilenmesi ve sanayileşme ile birlikte çevre tahribatının söz konusu olduğu görülmüştür.

Nüfus, Göç, Toplumsal Değişme ve Kentleşme

Nüfus, kapalı ve açık nüfus olarak iki başlık altında toplanmaktadır. Kapalı nüfusta göç alma-verme gözlenmezken açık nüfusta bu iki olgu da gözlenmektedir. Kapalı nüfusta değişim doğum ve ölüm ile gerçekleşirken açık nüfusta bu etmenlere göç olgusu eklenmektedir.

Nüfus hareketlerinin ortaya çıkmasında ekonomik, sosyal ve politik fırsatlar ya da kısıtlılıklar, afetler, savaş gibi etmenler etkilidir.

Nüfus hareketliliği ulus sınırları içinde olduğunda iç göç olarak kavramsallaştırılırken diğeri dış göç olarak tanımlanmaktadır. İç göçler genellikle kırsal alandan kentsel alana doğru olurken dış göçler ise az gelişmiş ya da gelişmekte olan toplumlardan gelişmiş toplumlara doğru olmaktadır.

Göç olgusu **itici** ve **çekici güçlerden** etkilenmektedir. İtici güçler, kişinin bulunduğu bölgeden ayrılmasına neden olan elverişsiz şartlardır. Çekici güçler, hareket eden nüfusun tercih ettiği yeni yaşam alanına gitmesinde etkili olan unsurlardır.

Kent ve Kentleşmeye Sosyolojik Bakış

Henslin'e göre kent, çok sayıda insanın kalıcı olarak iskân ettikleri ve kendi yiyeceklerini kendilerinin üretmediği yerdir.

Kentleşme, kentlere göç eden geniş ölçekteki nüfusu ve bu kentlerin toplumun geneli üzerindeki etkisini içeren süreçtir. Endüstri devrimi, kentleşme sürecinin ortaya çıkmasındaki en önemli faktördür. White kentleşmeyi tanımlarken nüfus unsuru üzerine vurgu yapmaktadır. Jones; kentleşme kavramının tanımlanmasında kullanılan ölçütlerin, ülkeden ülkeye farklılık gösterebileceğinden bahsetmektedir. Genel olarak yapılan tanımlamalarda kullanılan temel karşılaştırma başlıkları üç madde altında toplanabilir: Nüfusun niceliksel özellikleri, yerleşim yerlerinin yönetsel özellikleri ve kentsel alanlardaki sosyal ve kültürel faaliyetler.

Sosyoloji disiplini içinde erken dönemlerde; özellikle Ferdinand Tönnies ve George Simel, çalışmalarında kent sosyolojisinin ilk örneklerini görmenin mümkün olduğunu söylemektedir. Ayrıca İbn-i Haldun'un

"hadari ümranlı" kavramı ile kentleşme sürecinin başlaması arasında bir ilişkinin olduğunu söylemiştir.

Kentsel yaşam ve karmaşıklıklar ile bağlantılı olarak, modern toplum tanımlamalarında kullanılan kavramlardan bir tanesi "risk toplumu"dur. Anthony Giddens ve Ulrich Beck tarafından geliştirilen risk toplumu kavramı geleneklerden uzaklaşma, kopma ve aşırı bireyselleşme ile birlikte belirsizliklerin ve risklerin giderek arttığı bir toplum yapısından bahsetmektedir.

Woods, kentleşme sürecinin genel olarak kent nüfusunun kentsel olmayan nüfusa oranla daha hızlı bir şekilde büyüebilme kapasitesine dayandığını ifade etmektedir.

White toplumlarda görülen kentleşme olgusunu dört dönem olarak ele almaktadır:

- Klasik kentleşme olarak ifade edilen ilk dönemde, Endüstri Devrimi ile birlikte kırsal alandan kentsel alana doğru bir emek gücünün hareketi söz konusudur. Bu süre 20. yüzyıla kadar sürmüştür.
- İkinci aşamada ise kırsal alandaki nüfusun azalması devam etmektedir. Bu azalışta göç olgusuna ek olarak nüfusun doğal artışını ifade eden doğum oranlarında da düşüş gözlenmektedir.
- Üçüncü dönem ise karşı kentleşme olarak kavramsallaştırılmaktadır. Kentleşmenin (nüfusun az olduğu alanlardan, fazla olduğu alana yönelme) karşıtı olarak kabul edilen bu sürecin en önemli özellikleri; göç olgusu ve yerleşme sistemlerinde gözlenen değişimlerdir.
- Kentleşme olgusundaki dördüncü dönem ise nüfus dağılımı olarak isimlendirilmektedir. Söz konusu süreç üç aşamada gerçekleşmektedir. Nüfusun büyük bir bölümünün kentsel alanlarda yaşaması, kentsel alanlardaki nüfus yoğunluğunun azalması ve düzenli olmayan bir nüfus hareketidir.

Yukarıda ele alınan süreçler içinde eş zamanlı olarak yaşanan bir diğer aşama ise yeniden kentleştirmedir. Karşı kentleşme süreci ile birlikte, kent merkezindeki nüfusun azalması sorununa çözüm olarak, nüfusun daha önceden yaşadıkları kentsel alanlara doğru hareket etmesini sağlayacak politikaların

oluşturulması süreçleri bu başlık altında yer almaktadır.

Kent çalışmaları ile ilgili önemli kavramlardan bir diğeri banliyö ve banliyöleşme, kır ile kent arasında yer alan bir kavramdır. Farklı tartışmalarda kentlerin mekânsal genişlemesi, banliyölerin ortadan kalktığı kent ve banliyöleri içine alan "metropol kentler" in ortaya çıktığı ileri sürülmektedir. Banliyö genel olarak, kentten daha az; kırsal alandan daha fazla nüfusa sahip olan yerleşim alanı olarak tanımlanmaktadır.

Kent kavramı ile ilgili sıklıkla kullanılan bir diğer kavram da kentçiliktir ve genel olarak, büyük kentlerdeki yaşam tarzı, yani "kent kültürü" olarak ele alınmaktadır. Söz konusu kültürde belirgin özellikler ise aşırı tüketime dayalı bir yaşam tarzı, politik, sosyal, ekonomik ve kültürel katılım ile bilgi yoğun ekonomisi olarak sınıflamak mümkündür. Buna ek olarak Gottdiener ve Budd, kentsel alan ile banliyöler arasında sınırların giderek belirsizleştiğini aynı zamanda ikisi arasındaki farklılıklarında belirli noktalarda varlığını devam ettirdiğini söylemişlerdir. Diğer bir deyişle kentsel alanlarda yabancılara ve sapkın davranışlara, banliyöler ve kırsal alanlar ile kıyaslandığında daha fazla tolerans söz konusudur. Bu durumun arkasında kentsel nüfusun kırsal alandaki nüfustan oldukça fazla olması yatmaktadır. Kentsel alanlardaki nüfus yoğunluğunun fazla olması sosyal kontrol mekanizmalarının etkisini azaltmaktadır. Erving Goffman'ın ifadesiyle kentsel alanlarda " sivil/ uygar dikkatsizlik" daha ön plandadır. Goffman'a göre sivil/ uygar dikkatsizlik, sivil/ uygar duyarsızlık ile karıştırılmamalıdır. İlki, nüfus fazlalığından kaynaklanan bir durum iken ikincisi, bireysel ve sosyal düzeydeki ahlaki tartışmaları beraberinde getirmektedir. Örneğin, yolda yürürken tanımadığımız kişilerle ilgilenmemek sivil/uygar dikkatsizlik olarak kabul edilebilirken sokakta gördüğümüz o an yardıma ihtiyacı olan bir kişiye yardım etmeme ise sivil/ uygar duyarsızlığa örnektir.

Nüfus yoğunluğunun fazla olması aynı zamanda nüfus çeşitliliğinin de çok olmasına yol açabilmektedir. Kentsel alanlarda, etnik köken ve ırk bakımından farklılıklara sahip çok sayıda kişi ya da grubu görmek mümkündür. Kentsel alanlardaki yabancılaşma problemi ile organik ilişki içinde olan bir diğer sorun ise kent çalışmalarındaki aşırı kentleşmedir. Genel olarak aşırı nüfus yoğunluğu ile bağlantılı bu sorunda; kentin sahip olduğu alt yapı ve eğitim, sağlık ve istihdam gibi hizmet ve olanakların yetersiz kalması

söz konusudur. Gelişmekte olan ya da az gelişmiş toplumlara özgü olan, bir diğer aşırı kentleşme örneği "primate kentler" olarak tanımlanmaktadır. Bu kentlerde kentsel alanların çok az sayıda olduğu ifade edilmektedir. Bu durumun arkasında ise ülkelerin ekonomik az gelişmişliği ile bağlantılı olarak ülke genelinde ekonomik kaynakların, gücün, refahın, sosyal kurum ve fırsatların eşit dağıtılmaması söz konusudur.

Kent Sosyolojisi

Sosyolojinin alt dallarından biri olan kent sosyolojisi 19. yy.daki Endüstri Devrimi ile birlikte Batı toplumlarında gözlemlenen nüfus yoğunluğu olgusu ve sorunu ile bağlantılıdır. Kendi içinde çok sayıda teorik tartışmaları barındıran bu çalışma alanı ile ilgili olarak Flanagan, iki başlık altında toplanabilecek yaklaşımlardan bahsetmiştir. Bunlar kültürel ve yapısal yaklaşımlardır.

Kültürel Yaklaşımlar: **Chicago Okulu**, kent sosyolojisi içerisinde önemli yaklaşımlarından biri olan Chicago Okulu'nun temsilcileri arasında Robert Park, Ernest Burgess ve Louis Wirth ilk akla gelenlerdir. 1920-1940 yılları arasında kent ile ilgili tartışmalarda önemli görüşlere sahip olan bu okulun üzerinde özellikle durduğu iki kavram bulunmaktadır. Bunlar "kentlilik" ve "ekolojik yaklaşım / kent ekolojisi"dir. Kentlilik, kent toplumlarının temel özelliklerini ifade eden bir kavram olarak kabul edilmektedir. Kentsel alanların sağladığı olumlu katkılar da bulunmaktadır. Kentsel alanda anonimlik daha fazla özgürlük sağlamaktadır. Alt kültürleri kendilerini ifade etme konusunda daha fazla imkânlar sunmaktadır. Tüketimin daha yaygın bir şekilde kentsel alanda görülmesi, pazar yaratma açısından olumlu bir durum olarak değerlendirilebilirken tüketim olgusunda bir yükselişe neden olması açısından eleştirilebilmektedir.

Chicago Okulu tarafından geliştirilen bir diğer kavram olan kent ekolojisi ise kentsel nüfusun mekânsal dağılımını açıklamada kullanılan bir kavram olarak kabul edilmektedir. Bu dağılıma göre merkez bölge, heterojen bir nitelik göstermektedir. Diğer bir ifade ile yüksek gelirli ile düşük gelirliye ait yapılar bir arada bulunabilmektedir. Bir sonraki halkada işçilerin yerleşim alanları yer almaktadır. Daha sonraki bölge ise, üst sosyoekonomik seviyedeki kişilerin yaşadığı banliyöleri içermektedir. Süreç içinde, mekânların eskimesine paralel olarak, düşük sosyoekonomik seviyedekiler eski yapılarda yaşamaya başlamakta ve

üst sosyoekonomik seviyede yer alanlar ise, şehrin dış çeperlerine doğru yeni yaşam alanları oluşturmaktadırlar.

Yapısal Yaklaşımlar: **David Harvey:** Kent sosyolojisi ile ilgili tartışmaların önemli isimlerinden olan David Harvey ve Manuel Castells, kent olgusuna eleştirel bakan çağdaş düşünürler arasında yer almaktadır. Bu yazarlara göre kentlilik, bir toplumdaki ekonomik ve siyasal unsurlardan ayrı bir olgu olarak ele alınmamalıdır. Harvey, "mekânın yeniden yapılandırılması" kavramı ile sanayi kapitalizmi ve kentlilik arasındaki ilişkiyi ortaya koymaya çalışmaktadır. Harvey'e göre kentleşme olgusu, aslında üretim, dolaşım, değişim ve tüketim için gerekli olan fiziksel altyapının yaratılması sürecidir. Bu noktada "yaratılmış çevre" kavramını kullanmaktadır. Bu çevre, sermayenin organizasyonu ve birikimi tarafından üretilmiştir. Kent çevresi kurulur, daha sonra yıkılır ve yeniden kurulur. Bu süreçler, ekonomik olarak güçlü olanların isteklerine, hükümetin emlak ve arsa ile ilgili konularda kime yetki verdiğine ya da kimden yetki aldığına göre değişim göstermektedir ve temel hedef, üretim süreci sonucunda artı değerini daha fazla olmasını sağlamaktır.

Manuel Castells: Castells, kültürel yaklaşımlar içinde yer alan Wirth'in kentlilik ile ilgili değerlendirmelerinin kapitalizmin kültürel yorumu olarak ele alınması gerektiğini ifade etmektedir. Diğer bir deyişle, kentleşme sürecindeki ekonomi, politika gibi yapısal faktörleri dikkate almadan yapılan bir analizin gerçekte kapitalist ideolojinin bir aracı olduğunu belirtmektedir. Bu noktada kentleşme ile tüketim arasındaki bağlantıyı ortaya koymaya çalışmaktadır. Kentsel alanda "kolektif tüketim" in varlığı söz konusudur. Altyapı hizmetleri, toplu taşımacılık, boş zaman faaliyetlerinin hepsi bu noktada tüketimin birer boyutu olarak değerlendirilmektedir.

Kentin fiziksel özellikleri pazar ve devletin ortak çabalarının birer sonucudur. Park alanları, okullar, hastaneler, alışveriş ve iş merkezleri, gökdelenlerin tümü ekonomi ile güç olgusu arasındaki bağlantıyı ortaya koymaktadır. Bu ilişki eşitsizlik kavramını da beraberinde getirmektedir. Malların ve hizmetlerin tüketimi sürecine, toplumun her kesimi, eşit derecede dâhil olamamaktadır. Bununla birlikte Castells, kentin fiziksel yapılanması konusunda, dışlanmış grupların da etkili olabildiğini ifade etmekte ve bu görüşünü desteklemek için farklı örnekler aktarmaktadır. Kentsel sorunlar, barınma sorunlarının giderilmesi, ekolojik

düzeni tahrip eden projelere karşı yapılan eylemleri, toplumsal hareketleri bu başlık altında değerlendirmektedir. Harvey ve Castells kentleri, insanlar tarafından yaratılmış yapay çevreler olarak kabul etmektedirler. Ticari ilişkiler, teknoloji ve tüketim artık yerel bölgeleri de kapsamış durumdadır. Küreselleşme olgusu ile birlikte bu değişim daha hızlı bir şekilde hissedilmektedir.

Kent Sosyolojisinde Güncel Yaklaşımlar

Bilişim teknolojilerindeki gelişim, küresel ölçekte yeni bir kent yapısının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Castells tarafından ileri sürülen bu görüşe göre klasik kent, varlığını devam ettirmektedir. Bununla birlikte, küresel ekonomi ile paralel bir şekilde küresel kentler ortaya çıkmaktadır.

Kent Büyümesi Modelleri: Bu başlık altında dört temel model yer almaktadır. Bunlar; Merkezleri Bir Bölgeler Teorisi, Sektör Model, Çok Çekirdekli Model ve Çevre Modelidir.

Merkezleri Bir Bölgeler Modeli: Sosyolog Ernest Burgess tarafından geliştirilen bu modelde kentin merkezden çevreye doğru yayılması sürecine vurgu yapılmaktadır. Birinci bölge, merkezî iş alanını oluşturmaktadır. İkinci bölge ise dönüşüm içinde olan şehir merkezini kapsamaktadır. Göreli olarak yoksulluğun yaşandığı bir alandır bu bölge. Üçüncü bölge, dönüşüm içinde olan ikinci bölgeden kaçan ama yine de daha pahalı bölgelere gitme gücüne sahip olmayan işçilerin yaşadıkları alanı ifade etmektedir. Bu bölgede yaşayan işçilerin iş alanlarına gitmeleri göreli olarak kolaydır. Dördüncü bölge, orta sosyoekonomik seviyede yer alanların tercih ettikleri, pahalı ve refah düzeyi yüksek olan alanları içermektedir. Beşinci bölge ise sayfiye yeri olarak kullanılan banliyö ya da uydu kentleri kapsamaktadır.

Sektör Modeli: Sosyolog Homer Hoyt tarafından geliştirilen bu model, Burgess'in iç içe geçmiş daireler şeklindeki kent modelini eleştirmektedir. Buna ek olarak "istila-başarı çemberi" kavramı ile Hoyt, özellikle göçmenlerin kentin lüks yerlerini istila ettiklerini, belli bir süre sonra bu bölgede yaşayan üst sosyoekonomik seviyedeki kişilerin buradan ayrıldıklarını ve bunun sonucunda da bu bölgenin değerinin azaldığını ifade etmektedir.

Çok Çekirdekli Model: Coğrafyacı Chauncey Harris ve Edward Ullman tarafından geliştirilen bu modelde,

kent içinde birden fazla merkezin olduğu görüşü savunulmaktadır. Yerleşim bölgelerinin sosyoekonomik kültürel farklılıklar temelinde sınıflandırılması bu duruma örnek olarak verilebilir.

Çevre Modeli: Coğrafyacı Chauncey Harris tarafından geliştirilen bu model, otoyol yapımlarının, kişilerin ve servislerin kent merkezinden dış bölgelere doğru hareket etmesi üzerindeki etkilerini incelemektedir.

Türkiye'de Kentleşme

Batı toplumlarında Endüstri Devrimi ile birlikte kitlesel bir nitelik kazanmaya başlayan kırsal alandan kentsel alana göç olgusu, Batı dışı toplumlarda daha farklı bir seyir izlemiştir.

Tarihsel olarak bakıldığında, 1950'li yıllardan itibaren Türkiye'de kırsal alandan kentsel alanlara ve buna paralel olarak yurt dışına doğru kitlesel nüfus hareketleri yaşandığı ortaya çıkmaktadır. Batı ile ilişkilerin daha yoğun olmaya başladığı, sanayileşmenin hız kazandığı bir dönem olan 1950'li yıllar, Truman Doktrini ve Marshall yardımları gibi uygulamaları da içermektedir. Kentsel alanlarda yeni iş alanlarının ortaya çıkması, kitlesel nüfus hareketlerine yol açmıştır. Kırsal alandan kentsel alana doğru olan bu hareketler, kısa, orta ve uzun dönemde kentsel ortamlarda farklı sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Kırdan kente doğru yaşanan göç, makro ölçekte sıkıntıları içerir iken mikro seviyede de sorunlara neden olmuştur. İlk dönem göç edenler arasında kültür ve mekân farklılığından kaynaklanan bireysel düzeyde hissedilen sorunlar, daha sonraki kuşaklarda etkisini yitirmeye başlamıştır. Buna ek olarak güvenlik nedeni ile göç etmek durumunda kalan nüfus özelinde ise organik bağların yokluğu ve göçe neden olayın yıkıcı etkisi ile psikolojik boyutta gözlemlenen sorunların şiddeti oldukça büyüktür. Erman (2004), gecekondu bölgelerinde yaşayan nüfusa dair oluşturulan kurguları dört dönem içinde almanın mümkün olduğunu ifade etmektedir. İlk olarak, 1950'li ve 1960'lı yıllarda "köylü gecekondu", 1970'li yıllarda "sömürülen gecekondu" ve 1980'li ve 1990'lı yıllarda da "kent yoksulu gecekondu", 1990'lı yıllardan sonra ise "sakıncalı gecekondu olarak varoşlu" kavramsallaştırmaları ortaya çıkmıştır. Tüm bu sınıflamaların özünde "ötekileştirme" süreci yer almaktadır.

ÜNİTE 8

Toplumun büyük çoğunluğu tarafından benimsenen normlara karşı çıkmak ve uyumsuz davranmak **sapkın davranış** olarak kabul edilmektedir. Trafikte hatalı sollama ya da aşırı hız sonucu meydana gelen maddi hasarlı kazalar sonucu ölüm veya yaralanmalar, hırsızlık, yolsuzluk, cinayet ve toplumun huzurunu bozan tüm şiddet olayları sapkın davranışlara örnek olarak verilebilir. **Suç**, bir yasayı ya da kuralı çiğneme eylemidir. Dolayısıyla sapkınlık kavramı suç kavramından daha geniş bir kavramdır ve her sapkın davranış suç olarak değerlendirilmemektedir. Örneğin toplum içerisinde kabul gören birçok örf ve âdete aykırı davranmak suç olarak nitelendirilememekte fakat bu tür davranışlar birer sapkınlık olarak ifade edilebilir.

Suç ve Nitelikleri

Suç, toplum halinde yaşama şartlarına yönelmiş her türlü yasa dışı saldırı olarak tanımlanmaktadır. Suç aşağıda belirtilen üç unsuru kapsamaktadır:

- Bütün grup veya grup içinde siyasal bakımdan önemli olan küçük bir alt grup tarafından takdir olunan bir değer,
- Toplumun diğer bir parçasının oluşturan küçük grubun, kültürel bakımdan diğer grup ile çatışma halinde bulunması dolayısıyla, söz konusu değeri ya hiç takdir etmemesi veya az takdir etmesi ve böylece o değeri tehlikeye sürüklemesi,
- Değeri takdir etmeyenlere karşı usulünce uygulanan cebir yoluna başvurulmasıdır.

Bir davranışın suç olabilmesi için toplum tarafından suç olarak tanımlanması gerekir. Bu durum zaman, toplum ve kültürler arasında farklılık gösterebilmektedir.

Yapılan suç tanımlarından sonra suçun niteliklerini ele almak gerekmektedir. Suç, evrensel ve genel bir olaydır. Suç tarih boyunca var olmuş ve ileride de var olmaya devam edecektir. Suçu oluşturan fiiller zaman ve ortama göre değişkenlik gösterir. Yani göreceli bir kavramdır. Eskiden suç sayılan bazı eylemler bugünün şartlarında suç sayılmamaktayken bugün suç sayılan eylemler geçmişte ahlak dışı eylemler olarak nitelendiriliyordu. Örneğin kapalı alanlarda sigara kullanımı suç değilken bugün suç sayılmaktadır. Tüm

kriminologların üzerinde anlaştıkları temel nokta suçun politik süreçlere dayanan yasal bir kavram olduğudur. Her suç, işlenişinde, onu işleyen kişiliğine bağlı nitelikler gösterir.

Suçun kaynağına ilişkin açıklamalarını bireysel düzeyde yapan kuramcılar iki kutupta yer almaktadır. Bunlardan ilki suçlu davranışa neden olunmadığı, fakat suçun insanın özgür iradesinin sonucu olduğudur.

Suçun kaynağına ilişkin bireysel düzeydeki ikinci durum suçlu davranışının özgür seçimi yerine onun ortaya çıkmasına neden olduğunu savunan kuramcılara aittir.

Kriminoloji

Kriminolojinin Türkçe karşılığı "Suç Bilimi"dir. Yani ceza hukukunun dayattığı davranış biçimleriyle ilgilenen bir bilim dalıdır. Kriminologlar, suçun ölçülmesi ile ilgili teknikleri, suç ortamlarındaki eğilimler ve toplum içerisindeki suçun azaltılmasına yönelik politikalarla ilgilenmektedirler. Alanyazına bakıldığında kriminolojinin çeşitli tanımlarının var olduğu görülmektedir.

Heskell-Yablonosky. Kriminolojinin suç ve suçların bilimsel incelemesi olduğunu ifade eder ve inceleme alanı olarak da şunları gösterir:

- Suçun niteliği ve miktarı,
- Suçun ve suçluluğun nedenleri,
- Ceza hukukunun gelişmesi ve ceza adaletinin yerine getirilmesi,
- Suçun özellikleri,
- Suçun ıslahı,
- Suçluluk biçimleri,
- Suçun sosyal değişme etkileri.

Geniş anlamda kriminoloji iki büyük gruba ayrılır. Birinci büyük grupta aşağıdaki alt gruplar yer almaktadır.

- Suç Antropolojisi:** Bu dal suçluyu, organik yapısı bakımından inceler ve verasete ilişkin biyolojik, anatomik ve fizyolojik etmenleri söz konusu eder.
- Suç Psikolojisi:** Suçun oluşmasına neden olan ya da gelişmesini sonuçlayan ruhi olayları, mekanizmaları inceler.
- Suç sosyolojisi:** Suçu sosyal bir olay olarak ele alır; sosyal kimlik taşıyan ve suça sebep olan etmenleri

araştırır.

d) Suç Psikiyatrisi: Anormal ve akıl hastası suçluları inceler; akıl hastaları ile suç arasındaki ilişkileri belirler.

e) Penoloji: Cezaların ve güvenlik tedbirlerinin menşee ve gelişmelerini açıklar, bunların ne derece etkili olduklarını araştırır.

İkinci büyük grubu Uygulayıcı Kriminoloji oluşturmaktadır.

a) Suç Siyaseti: Suçları önlemek için devletin yerine getirmesi gereken faaliyetlerden söz eder.

b) Suç Profilaksisi: Toplumun; suçluluğun sosyal, ekonomik etmenlerini önlemek ya da azaltmak veya yok etmek için başvurduğu bütün araçları inceleyen bilgi dalıdır.

c) Kriminalistik ya da Bilimsel Polis: Suçluların ortaya çıkarılmasını sağlamak için başvuru fenni araçları inceler.

Suçu Açıklayan Kuramlar

Sapkın davranışların nedenlerini açıklayan yaklaşımlar toplumlar arasında, hatta aynı toplum içerisindeki küçük gruplar arasında farklılık gösterdiği gibi geçmişten günümüze kadar da çeşitlilik göstermiştir.

Biyolojik Kuramlar

İnsanların suç işleme eğilimleri ve bunların nedenleri geçmişten beri cevabı aranan bir soru olmuştur. Geçmiş yüzyıllarda bir kısım araştırmacı, bazı insanların biyolojik olarak suçlu olduğuna inanıyorlardı. Bu suçlu tiplerinin evrim teorisinin etkisiyle anatomik özelliklerine göre belirlenebileceğini düşünüyorlardı. Hatta bazı bilim adamları insanların fiziksel yapısına göre suça eğilimli olup olmadıklarının belirlenebileceğini belirtmişlerdir. İnsanların fiziksel yapısına göre hangi özellikteki insanların hangi tip suçları işleyeceğine ilişkin araştırmalar yapılmıştır.

Psikolojik Kuramlar

Psikolojik kuramlar sapkının açıklanması için kişilik tipleri üzerinde yoğunlaşmaya dayanmaktadır. Bu kurama göre bireyler engellenmişlikle başa çıkabilme, kültürel norm ve değerlerle olumlu bir biçimde kendini özdeşleştirebilme becerisine sahiptirler. Hem biyolojik hem de psikolojik kuramlar sapkın davranışların toplumdan değil; bireyde yanlış olan bir

şeylerden kaynaklandığını varsaymaktadır. Bu yaklaşımlarda suçun, bireyin kontrolü dışında ya bedeninde ya da zihninde yerleşik olan etkenlerce çıkarıldığı düşünülmektedir. Suçu açıklayan biyolojik ve psikolojik kuramlar pozitivisttir. Psikolojik kuramların açıklayıcılığı kısıtlıdır. Çünkü birçok suç, normal kabul edilen bireyler tarafından işlenmektedir. Dolayısıyla sapmanın toplumsal boyutunu ihmal eden her türlü kuram eksik kalacaktır.

Sosyolojik Kuramlar

Suçu açıklayan bu kuram içerisinde; fonksiyonalist kuramlar, alt kültür kuramları, etkileşimci kuramlar, çatışma kuramları ve kontrol kuramları yer almaktadır.

Bu kuramların ortak yönleri şöyle açıklanabilir:

- Suç bütün toplumlarda görülür ve toplumsal açıdan yararlı olabilen fonksiyonları vardır. Bu fonksiyonlar çözümlendiğinde suç daha iyi anlaşılabilir.
- Suç çatışmaya bağlıdır. Sosyal tabakalar, çıkarlar ve özellikle ekonomik çıkarlarla ilişkilidir.
- Toplumun içindeki gerilim, zorlanma ve stresle ilgilidir.
- Modern kent yaşamıyla güçlü biçimde ilişkilidir.
- Suç günlük yaşam durumlarında öğrenilir.
- Grup değerlerine ve yasalarına uyma ilkesine bağlılığın azlığından kaynaklanır.

Fonksiyonalist Kuramlar

Sapmaya ilişkin çözümlemesine bireyden çok bir bütün olarak toplumdan başlar ve sapmanın kaynaklarını toplumun doğasında arar. Toplumsal durumlar birey üzerinde baskı yoluyla bireyi sapma davranışına yöneltir. Bu yaklaşım kültüre ve sosyal yapıya olan güçlü vurgusuyla oldukça sosyolojik niteliktedir. Fonksiyonalist kuramı savunan bazı kuramcılar sapmayı bütün toplumların gerekli bir parçası olarak görmüşlerdir. Polis ve mahkemeler gibi sosyal kontrol mekanizmalarını gerekli bulurken belirli düzeyde sapmanın olumlu fonksiyonları olacağını da savunmuşlardır.

Fonksiyonalist kuramlar şunlardır:

- Durkheim'ın Kuramı
- Merton'un Yapısal Gerilim Kuramı
- Alt Kültür Kuramları

Etkileşimci Kuramlar

Bu kuramda sorulan temel soru "davranışın ilk kez nasıl sapkın diye tanımlandığı ve neden belirgin gruplar sapkın diye etiketlenirken ötekilerinin böyle etiketlenmediğidir" Bu kurama göre sapkınlığın gerçek yapısını anlamak için, sapkın olarak etiketlenmenin nedenlerinin ortaya çıkarılması gerektiğidir.

Bu kurama göre suçla ilgili birincil ve ikincil sapma ayrımı yapılması gerektiği düşünülmektedir. Birincil sapma bireyin normları ihlal ederek toplumda sapkın olarak görüldüğü ancak bireyin kendisi için sapkın etiketini benimsemediği durumu ifade eder. İkincil sapma, sapkınlık iddiasını ve etiketini kişinin içselleştirmesidir.

Etkileşimci kuramlar;

- a) Etiketleme (yaftalama) Kuramı
- b) Chicago Yaklaşımı
- c) Sosyal Öğrenme Kuramları

gibi kuramları kapsamaktadır.

Çatışma Kuramları

Çatışma kuramının temel motifi, sosyal ve ekonomik gücün suça etkileri, kişi ve grupların davranışlarını belirleme ve kontrol etme yeteneğini tanımlamaktadır. Bu kurama göre adaletsiz güç dağılımı çatışmayı yaratır ve çatışma güç için rekabette köklenmiştir. Çatışma kuramına göre suç kavramı güçlüler tarafından tanımlanmıştır. -

- a) Yeni kriminoloji
- b) Sol gerçeklik

Kontrol Kuramları

Kontrol kuramları bazı kaynaklarda "sosyal bağlantı" kuramları olarak gruplandırılmıştır. Bu kuramlarla ilgili çalışmalar aşağıda sıralanmıştır.

- a) Nye'nin kontrol kuramı
- b) Travis Hirschi'nin sosyal kontrol kuramı
- c) Sağ gerçekçilik
- d) Kırık camlar kuramı

Suç Türleri

Suçlar altı başlık altında aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

- a) Şiddet suçları:** Bir başka bireyin bedenine zarar veren veya zarar verme tehdidinde olan suçlardır.
- b) Mala yönelik suçlar:** Bir bireyi malından mahrum etmeye yönelik suçları kapsar.
- c) Uyuşturucu suçları:** Bu suçlar bağımlılık yapan zararlı maddelere sahip olmayı veya onların satışını yapmayı içermektedir.
- d) Çocuk suçluluğu:** Kriminolojideki önemli suçlardan biridir.
- e) Diğer tüm suçlar:** Bu başlık altında yasadışı kumar, fahişelik, sarhoşluk, başıboş gezme gibi mağduru olmayan suçları içermektedir. Bunun yanı sıra mağdurlu suçlar, iftiracılık, kalpazanlık ve yalancı tanıklık da bu kategorideki suçlara dahildir.

Profesyonel Suçlar

Yasal olmayan faaliyetlerin bir meslek haline gelmesini ifade eden suçlardır. Bu suçu işleyen suçlular yaptıkları suç faaliyetleri üzerinde uzmanlaşırlar. Bu suçu işleyen gruptaki bireyler suçla ilgili teknik vasıfları öğrenerek işin önemli bir parçasını oluştururlar.

Organize Suçlar

Organize suçun erişimi dünyanın pek çok ülkesinde hissedilmektedir, ancak tarihsel olarak birkaç ülkede özellikle güçlü olmuştur. Amerika'da organize suç, otomobil sanayii gibi önemli geleneksel sektörlerin hepsine rakip olabilecek kadar büyük bir iştir. Ulusal ve yerel suç örgütleri, kitle tüketimi için yasadışı mal ve hizmetler sağlarlar. Yasadışı at yarışları, piyangolar ve spor karşılaşmaları ABD'de örgütlü suçun en büyük kazanç kaynağıdır.

Organize suçların en belirgin özellikleri gizlilik, şiddet, yolsuzluk, süreklilik ve hızlı değişime ayak uydurabilmektir. Kaçakçılık, yasadışı kumar oynatmak, uyuşturucu ticareti, fuhuş, büyük ölçekli hırsızlıklar ve koruma için para haraç almak organize suçlara örnek olarak verilebilir.

Bazı ülkelerde organize suç yapısal farklılıklar gösterebilmektedir. Örneğin İtalya ve Amerika'daki mafya tipi Almanya'da aynı biçimde ortaya çıkmamaktadır.

Beyaz Yakalı Suçlar

Orta, ya da orta üstü sınıflar tarafından işlenen suçlardır. Vergi kaçırma, yasadışı satışlar, menkul ve gayrimenkul sahtekârlığı, zimmete para geçirme, tehlikeli ürünlerin üretim ve satışı ve yasadışı olarak çevreyi kirletmenin yanı sıra doğrudan hırsızlık gibi pek çok suç beyaz yakalı suçlar kapsamında değerlendirilmektedir.

Siber Suç

Diğer bir adıyla "bilim suçu" olarak tanımlanan siber suç, "internet ve bilgisayar kullanılarak gerçekleştirilen yasadışı eylemleri kapsamaktadır.

Teknolojiye dayanarak işlenen dokuz tür suç bulunmaktadır. Bunlar:

- Telekomünikasyon sistemlerine yasadışı biçimde girilmesi,
- Bilgisayara dayalı sistemleri kırmak ve bilgisayar virüsleriyle ciddi güvenlik sorunlarının oluşturulması,
- Telekomünikasyon hizmetleri üzerinden hırsızlık ve yasadışı işlerin yürütülmesi,
- Yazılım, film ve CD gibi malzemelerin kopyalanması ile telif haklarının çiğnenmesi,
- Siber uzayda pornografi ve şiddet içerikli yayınların yapılması,
- Tele pazarlama sahtekârlıklarının yapılması,
- Elektronik fon transferleri suçları,
- Geliştirilmiş şifre çözme sistemleri ve yüksek hızlı veri transferleri ile yasa uygulayıcı kuruluşların suç etkinlikleri hakkındaki bilgilerine ulaşılmasıdır.

ÖNEMLİ NOKTALAR

Toplumsallaşma; bireyin içinde yaşadığı toplumun üyesi olduğu, onun bir parçası haline geldiği ve ona göre davrandığı sürece verilen addır.

Toplumsal yapı; toplumdaki organize olmuş toplumsal ilişkilerin bütününe denir.

İbn-i Haldun'un "ümran" kavramının bir özelliği de işlevselliğidir.

Pozitivizm; var olup olmadığını sorgulamadan, bilginin amacını deneyimleyen yaşanan olguların betimlenmesine dayandıran felsefi düşünce sistemidir.

Baskın kültür; bir toplum içindeki temel kurumlardan en çok desteği alan ve temel inanç sistemini oluşturan kültürdür.

Ogburn; kültürün değişen toplumsal koşullara uyum sağlaması sürecinde yaşanan boşluk ya da gecikmeleri, "Kültür boşluğu" kavramı ile ifade eden kuramcıdır.

Eurosantrizm; bir tür etnosantrik görüş olup Avrupalı olmayanları Avrupa ülkelerinin standartları ile değerlendirme anlamına gelir.

Evlilik; bireylerin cinsel ilişkilerini meşrulaştıran ve toplumca onaylanan sözleşmeye verilen addır. Kök aile kavramı; Le Play'e aittir.

Geniş aile kavramı yerine şu kavramlar da kullanılabilir:

- Geleneksel aile
- Tarım ailesi
- Eski aile
- Köy ailesi

Tarım toplumunun özelliklerinden birisi; daha büyük, daha düzenli yerleşim biçimi, gelişmiş teknoloji ve artan tahıl üretimidir.

Araştırma metodolojisi; araştırmada bilgi toplama yöntemine verilen addır.

Araştırma deseni; araştırma sorularını cevaplamak ya da hipotezleri sınamak üzere araştırmacı tarafından bir plan ya da strateji geliştirilmesidir.

Rol; grup ya da toplum içindeki insanların sınırları belirlenmiş olarak oynadıkları oyuna denir.

Mekanik dayanışma; Durkheim'e göre geleneksel topluluklarda benzerliklere dayalı olarak ortaya çıkan dayanışma türüdür.

St. Simon; sanayileşme kavramını geliştirerek sosyal gelişme ve farklılaşma konularında katkısı bulunan düşünürdür.

Liberal feminizm; erkekle eşitlik ve kadının özgürlüğü gibi iki temel düşünceyi savunan yaklaşımdır.

Marx; insanlığın sosyal tarihini kaynaklara sahip olanlarla olmayanların birbiriyle sınıf mücadelesi olarak tanımlayan kuramcıdır.

Etnosantrizm; bir kültürü başka bir kültürün standartları açısından yargılamak olarak tanımlanabilir.

Bir ülkenin bayrağı; kültürün sembolik olması ve dil aracılığıyla aktarılması özelliğini ifade eder.

Kültür; karmaşık bir anlam ve davranış sistemi olan, bir toplum veya grubun yaşam biçimini ifade eden kavramdır.

Baskın kültür; toplum içindeki en güçlü grupların sahip olduğu kültüre verilen isimdir.

Gelenekler, kültürün manevi öğelerine bir örnektir.

Aile; bireylerin sosyal ilişkilerinin gerçekleştiği evlilik, kan bağı veya soy sop ilişkilerine dayalı sistemdir.

Modern ailede otorite ilişkileri Demokratik olarak ifade edilir.

Bağımlı değişken; örneğin işsizliğin suç oranları üzerindeki etkilerini inceleyen bir araştırmada suç oranlarıdır.

Geçerlilik; araştırmada ölçme aracının ölçmek istediğini doğru olarak ölçmesi ve konusuna uygun olmasına verilen addır.

Comte'ye göre tanımlanan sosyal statik kavramı; düzenli ve istikrarlı sosyal ilişkiler ve toplumsal yapıyı ifade eder.

Sembolik etkileşim; aile içerisindeki davranışları anlamak için aile üyeleri arasındaki mevcut ilişkileri ve üyelerin bu ilişkileri nasıl anlamlandırdığını inceleyen kuramdır.

Geleneksel ailede ilişkiler çoğunlukla Kan Bağına bağlıdır.

Bilimsel yöntemin ilk basamağı sorunu tanımlamaktır.

Toplumu yaşayan bir organizma olarak ele alan sosyolog **E. Durkheim'dir.**

W. G. Summer; normları, adetler ve örfler olarak sınıflandıran kuramcıdır.

Sembol; insanların iletişimde kullandıkları anlam ifade eden her şeydir.

Matriyarki; ailede kadın otoritesinin üstünlüğüne verilen addır.

Kültür şoku; bireyin aşına olmadığı kültürel bir çevreye girdiğinde yaşadığı şaşkınlık ve belirsizlik halidir.

Pozitivizmin kurucusu **Comte'dir.**

Bedevi ümran / Hadari ümran sınıflandırması İbn-i Haldun'a aittir.

Elcil; Durkheim'e göre sosyal bağların çok sıkı olduğu toplumlarda daha yaygın olarak görülen bir intihar türüdür.

Çatışmacı yaklaşım; sınıflar arasındaki güç mücadelesi ve birbirine tarihsel olarak karşıt olan hakim ideolojiler üzerinde duran yaklaşımdır.

Sosyo kültürel evrim sürecinin ilk aşaması olan toplumlar, avcı ve toplayıcı toplumlardır.

Kültürel rölativizm; bir davranışın, o toplum içindeki değerler ve koşullarda birlikte anlayarak açıklamak olarak tanımlanabilir.

Endogami; aynı sosyal grup içinden evlenmeye verilen addır.

Dikey geniş aile; baba, oğul, torun gibi 3 kuşağın bir arada yaşadığı aile modeline denilir.

İç ve dış grup ayrımını yapan sosyolog W. G. Summer'dır.

Alt kültür; üyelerinin, toplumdaki ortak kültürü önemli ölçüde paylaşmasına rağmen gündelik yaşamda farkı inanç, pratik ve tarzları kabul ettiği kültürdür.

Sosyoloji; toplumsal davranışı ve insan gruplarını bilimsel olarak inceleyen bilim dalıdır.

Pozitif dönem; Comte'nin Üç Hal Yasasına göre toplumların bilimsel dönemi olarak anılan dönemdir.

İzole olmuş çekirdek aile; endüstrileşme süreciyle birlikte küçülmüş ve kendi kendine yetecek düzeye gelmiş ailedir. Bu ailenin endüstriyel koşullara uyum sağlama yeteneği yüksektir.

Referans grubu; kişinin içinde olmak istediği, onun gibi giyindiği vs. bir gruptur.

Ulus politik bir içeriğe sahiptir. Belirli sınırlar dahilinde bir bölgede yaşayan ve otoritesini bu sınırlar içinde belirgin kılan insanlardan oluşan bir bütündür.

Yüksek kültür; toplum içinde özel bir yaşam biçimi, zevkleri ve alışkanlıkları olan küçük bir elit grubun sahip olduğu kültürdür.

Erkeğin ya da kadının tek eşle evliliğine **monogami** denir.

İbn-i Haldun; Afrika'da çeşitli kabileleri dolaşmış ve toplumu canlı bir organizmaya benzetmiştir.

Anomik intihar; Durkheim'a göre toplumda dayanışmanın çözülmesine bağlı olarak her yıl belli sayıda insanın intihar etmesiyle ortaya çıkan intihar türüdür.

Zuluların çekirge yemelerini ama balık yememelerini saçma görmek; **etnosantirizm** kavramıyla ilgilidir.

ABD'de en yaygın aile biçimi; boşanmaların artmasıyla ortaya çıkan tek ebeveynli ailelerdir.

Litwak; ailenin küçüldüğünü, ancak geleneksel aile ilişkilerinin modern kent toplumunda da geçerli

olduğunu savunan ve bu tür aileye "modifiye olmuş geniş aile" adını veren sosyologdur.

Davranış bilimleri 1 final notları

Asabiye kavramı; İbn-i Haldun'a ait bir kavramdır.

Tek eşle evlilik, toplumsal norm niteliği taşır.

Parsons; küresel olan ile ilgili tartışmalar içinde yer alan kültürel sosyoloji yaklaşımının temsilcilerinden birisidir.

Küresellik; kültür, siyaset ve sivil toplumun tümünün ekonomik yapı tarafından belirlendiğini ifade eder.

Giddens; küreselleşmeyi, varlık ile yokluğun kesişmesi, toplumsal olaylarla toplumsal ilişkilerin

belli mesafede yerel bağlamsallıklarda karışması şeklinde ifade etmiştir.

Davis-Moore kuramına göre; en değerli konumlar, o konumları dolduracak yeteneğe sahip kişilerin ilgisini çekmek için yeterli kazanç veya ödül sunmalıdır.

Toplumsal tabakalaşma, toplumun bir özelliğidir. Meritokrasi; bir toplumsal tabakalaşma sisteminin tümüyle kişisel özelliklere göre biçimlenmesidir.

Hoffman tarafından değişme olgusuna yöneltilen sorulardan biri de “değişmenin hızı”dır.

Fonksiyonalist kuram; bireysel güdülerden çok toplumsal yapının sapmayı üretmesine odaklanan ve sapmayı toplumsal fonksiyonu bakımından yararlı ve normal gören kuramdır.

Jhering; suçu, toplum halinde yaşama şartlarına yönelmiş her türlü saldırı olarak tanımlamıştır.

Mukaddime adlı eser, İbn-i Haldun’a aittir.

Mc Luhan; küresel köy kavramını ilk kez kullanan düşünürdür.

Tumin; toplumsal tabakalaşmanın kast elementinin bireylerin yeteneklerinin gelişmesine imkan verdiğini ifade etmiştir.

Vaishya; kast sisteminde tüccar, çiftçi ve zanaatkarlardan oluşan kast tipidir.

Bruce ve Yearley; dış göç olgusu ile modernleşme arasında bir ilişki olduğunu savunan kuramcılardır.

Suç psikiyatrisi; anormal ve akıl hastası suçluları inceleyen teorik kriminoloji dalıdır.

Mesomorf; Sheldon’un tiplemesi içinde saldırgan, maceracı ve suça en çok eğilimli olan tiptir.

Kültür boşluğu kavramının mucidi olan düşünür Ogborn’dur.

Anti küresel hareket; alternatif-alter küreselci harekete 2. aşamada dönüşür.

Gösterişçi tüketim; Webler’e göre, insanların yaşam eğilimlerinin değişerek ihtiyaçlar yerine refah göstergesi için daha fazla tüketim yapmasına verilen addır.

Etno-mekan; Appadural ve Sarıbay’ın savunduğu globalleşme yaratan kültürel mekanlara verilen isimdir.

Kast sistemi Hindistan’da görülür.

Marx’a göre İlke üretim biçiminde, sınıflar ve sömürü olmamıştır.

Sürekli yoksulluk; dört yıl boyunca hanenin üyesi olan fertlerden en az 3 çalışmada yoksulluk riski altında olanları ifade etmek için kullanılan bir kavramdır.

Tarihsel demografi; geçmişteki toplumların büyüklüğü ve yapısı ile demografik özellikleri, ekonomik

ve sosyal yapısı arasındaki bağlantıyı inceleyen demografinin alt dalıdır.

Risk toplumu; geleneklerden uzaklaşma, kopma ve aşırı bireyselleşme ile birlikte, belirsizlik ve risklerin giderek arttığı toplum yapısını ifade eder.

Harvey; kentleşme olgusunu üretim, dolaşım, değişim ve tüketim için gerekli olan fiziksel yapının yaratılması süreci olarak gören ve bunu yaratılmış çevre kavramıyla ifade eden kuramcıdır.

Beyaz yakalı suç terimi ilk kez Sutherland tarafından kullanılmıştır.

Durkheim; suçu, kolektif bilincin kuvvetli ve belirilmiş tutumlarını ihlal eden fiiller olarak tanımlamıştır.

Comte’nin üç hal yasasına göre metafizik halin diğer adı **Soyut’tur.**

Neolokale; modern toplumlarda yeni evlenen çiftlerin anne veya baba tarafı yerine onlardan ayrı bir evde oturmalarına verilen addır.

R. Dahrendorf; toplumsal çatışmaların yapısal kaynağını otoritenin eşit olmayan dağılımında görmüştür.

Bir işyerinde açık örgüt politikası olarak ayrımcılık yapılması; **doğrudan kurumlaşmış ayrımcılık olarak tanımlanır.**

Formel demografi; nüfusun matematiksel yönüyle ilgilenen ve istatistiksel analizler yapan demografi türüdür.

Yüksek kültür; insan yaratıcılığının estetik mükemmellik ile özdeş olan en üst örneklerine işaret eden kültür kavramıdır.

Cooley; birincil grupları, insan neslinin bakıldığı, korunduğu yerler olarak nitelendiren kuramcıdır. Deney yönteminde bağımsız değişkene tabi tutulan gruba deney grubu denir.

Kshatriyas; Hindistan’da kast sisteminde savaşçı, asker, şef ve soylulardan oluşan kast sistemidir.

Yakınlaşma kuramı; sosyalist ülkelerin kapitalist özellikler ve kapitalist ülkelerinde sosyalist özellikler göstermesini ifade eder.

Kültürel sosyoloji; küresel olanla ilgili olarak daha çok edebiyat alanındaki farklı araştırmaları birleştiren ve Birmingham çevresinden esinlenen yaklaşımdır.

Zihinsel mekan; eşitlik, adalet, özgürlük ve demokrasi gibi fikirlerin yayılmasına olanak veren kültürel mekan türüdür.

White’a göre; çağdaş sanayileşmiş toplumlarda kentleşme olgusunun son dönemi Nüfus dağılımıdır.

DAVRANIŞ BİLİMLERİ 1

İç göç; ulus devlet sınırlarında gerçekleşen uzun süreli nüfus hareketidir.

“Fert yok, cemiyet var.” Ya da “Önce toplum, sonra birey” diyen düşünür **Emile Durkheim**’dir.

Parya; Hindistan’daki kast sisteminde 4 temel kasta dahil olmayan ve sistemin dışında kalanlar olarak nitelendirilen gruptur.

Sapkın davranış; toplumun büyük çoğunluğunca benimsenen normlara karşı gelme ve uyumsuz davranmadır.

Profesyonel suç; yasal olmayan faaliyetlerin meslek halinde getirilmesidir.

Kırık camlar kuramının kurucusu düşünür

Zimbardo’dur.

Psikolojik kuramlar; sapkınlığın açıklamasını toplumda değil, bireyde arayan kuramlara verilen addır.

Landreth’in bilişi suçluları gruplandırmasına göre; aşağıdakilerden kötü niyetli ve kindar suçlulara verilen ad **Çökelticiler**’dir.

Ataerkilliği kültürün bir sonucu olarak gören feminist yaklaşım **Radikal Feminizm**’dir.

İkinci dünya savaşında Japon pilotlarının kamikaze dalışları, **Alturistik intihara örnektir.**

İki ailenin karşılıklı olarak kız alıp vermesi şeklinde gerçekleşen evliliğe **Berder evlilik** denir.

Globalite, dünya toplumu anlayışına işaret eder.

Küresel köy kavramını ilk kez kullanan düşünür **McLuhan**’dır.

Karı kentleşme, nüfusun fazla olduğu yerleşim alanlarından az olan alanlara doğru gözlemlenen göç hareketidir. (İstanbul’dan Bursa’ya gibi)

Suç antropolojisi; suçluyu organik yapısı bakımından inceleyen **teorik krimonoloji** dalıdır.

AGUSTE COMTE

- 1.toplumsal değişimin 3 aşamasından bahseder
teolojik
me-ta fizik
pozitif
- 2.toplumsal statik(toplumsal düzen)
toplumsal dinamik(toplumsal değişim)
- 3.sosyolojinin isim babasıdır
- 4.bilimsel yöntem

SPENCER

- 1.sosyolojinin ikinci kurucusu
- 2.sosyoal darwinizm

KARL MAX

- 1.alt yapı ,üst yapı
- 2.üretim araçlarından bahseder
- 3.burjuvazi,proletarya(iscı sınıfı)
- 4.toplumların en sonunda komünist aşamaya geleceğini söyler
- 5.sınıf mücadelesi
- 6.en önemli eseri :kapital

DURKHEIM

- 1.mekanik ve organik dayanışma
- 2.is bolumu
3. intihar
4. toplumsal bilinc
- 5.anomi(kuralsızlaşma)
- 6.sosyolojiyi insan davranışlarını anlamada kullanıyor.

MAX WEBBER

- 1.catısmacı
- 2.ideal tipler
- 3.tarihi ,analiz bilimi olarak kullanıyor
- 4.objektiflik
- 5.bürokrasi
- 6.ekonomik çıkarlar

DAHRENDORF

- 1.güç ilişkileri(otorite)
- 2.devlet

PARSONS

- 1.aktor
- 2.rol
- 3.toplumsal yapı
- 4.toplumsal sistem

MERTON

- 1.acık ve gizli fonksiyonlar
- 2.anomi(kuralsızlık)

IBNİ HALDUN

- 1.eseri:mukaddime
 - 2.islam düşünürü
- CATISMACILAR

- 1.karl max
- 2.dahrendorf
- 3.lewis cooser
4. max weber
5. f . engels

FONKSIYONALİSTLER

- 1.parsons
- 2.ogburn
- 3.merton
- 4.mubeccel kınay

SEMBOLİK ETKİLEŞİMCİLER

İnsan davranışlarının farklı yönlerini ele alırlar. Bilim adamları olayların nedenlerini ve bunun ortaya çıkardığı sonuçları anlamak, açıklamak, yorumlamak amacıyla araştırma yaparlar.

Sosyologlar: verileri toplar, verileri analiz eder, gözlem ve deney yapar, kayıtlarını tutar ve sonuçta da kesin doğru bilgilere ulaşır. Sosyoloji diğer doğa bilimlerine göre az gelişmiştir. NEDENİ

- * Uygulama tarihinin yeni oluşu,
- * İnsan davranışlarını incelemenin güçlüğüdür.

SOSYOLOJİNİN ALT DALLARI

1. Bilgi Sosyolojisi: Uygarlık, Kültür, Toplum, Sınıf, Grup tiplerine göre öncelikli bilgi türlerinin ve bilimlerinin araştırılmasıdır.

2. Ekonomi Sosyolojisi: Teknoloji, Gelir dağılımı, Tüketim ve farklılaşması, işbölümü, Ulusal düzeyde karar mekanizmaları ve yapısı konularıyla ilgilenir.

3. Sanayi Sosyolojisi: Örgüt sosyolojisi, Psikoloji, Sosyal psikoloji, iş idaresi, Ekonomi gibi birçok sosyal bilimin ve bu bilimlerin özel dallarından bir çoğunun çeşitli düzeylerde kurdukları ilişkileri kapsamakta ve toplumsal gerçeğin bir bütünlüğü açısından bunları toplum yapısına göreceli olarak bir sentez haline getirmeye çalışmaktadır.

4. Kent Sosyolojisi: Kentlerin oluşumu, kent yaşamının insan ve toplum üzerindeki etkisi, kentlerin doğurduğu sorunlar, Kentlerin yerleşim düzeni,

5. Köy Sosyolojisi:

6. Din Sosyolojisi:

7. Hukuk Sosyolojisi:

Hukuk; belirli bir toplumda birey grupların toplumsal ilişkileri ve eylemleri üzerinde normatif, emredici ve yaptırımcı bir etki yapar.

8. Siyaset Sosyolojisi: Devleti, onun kuruluş ve işleyişini inceler. Yönetme ve yönetilme olayının kurumsallaşma sürecini inceler. Toplumların yapılarıyla siyasal rejimleri arasındaki ilişkileri inceleyerek bir siyasal rejim tipolojisine ulaşmaktadır.

9. Eğitim Sosyolojisi: Ülkenin nüfus yapısının özelliklerine uygun

bir eğitim planlamasına duyulan ihtiyaç konularıyla ilgilenir.

10. Uygulamalı ve Klinik Sosyolojisi:

Uygulamalı: bilgilerin günlük yaşamda kullanılmasıdır.

Klinik Sosyolojisi; Sosyologların değişime bizzat katılarak çözümler üretmesidir.

BİLİMSEL ARAŞTIRMA İLKELERİ

1. Nesnellik (Objektiflik):

Araştırmada,araştırmacının kişisel inançları, çıkarları, alışkanlıkları, beklentileri yer almamalıdır.

Bulgular olduğu gibi yer almalıdır. Buna Bilim Ahlakı denir.

Araştırmacılar kendi düşüncelerini, beklentilerini işe karıştırmamalıdır.

Araştırmacı kendi amaçlarını, alışkanlıklarını, inançlarını olduğu gibi açıkladıktan sonra değerlendirme yapmalıdır.

2. Doğruluk ve Tekrar:

Bilimde doğruluk; bilim adamının mutlak gerçeği göstermesi değil, ona mümkün olduğu kadar yaklaşmasıdır. Söylediğini en doğru, anlaşılır şekilde açıklamasıdır.

3. Basitlik ve Açık:

Araştırmada basitlik ve açıklık esas alınmalıdır. Basitlik ve açıklığın temelinde kavramların açıklanmış olması, kullanılan kavramların diğer kavramlardan farklı olan yönlerinin ortaya konulması gerekir.

4. Sınırlılık: Böylelikle konuların karmaşıklığı önlenmiş olur.

BİLİMSEL YÖNTEMDE TAKİP EDİLMESİ GEREKEN AŞAMALAR

1. Sorunu Ortaya Koyup Tanımlamak
2. Konu ile İlgili Bilgi Toplamak
3. Hipotezi Formüle Etme

Hipotezin Sınanması: Olaylar arasında öngörülen ilişkilerin varlığının yada yokluğunun araştırılması demektir. Olaylar arasındaki ilişki kurmak ve olayları bir nedene bağlamak amacıyla tasarlanan önermedir.

Hipotezde 2 türlü' değişken kullanılır.

1. Bağımlı Değişken: Bu bağımsız değişkene bağlı olarak değişir.

Davranış Bilimlerinde bağımlı değişken davranıştır.

2. Bağımsız Değişken: Diğerini etkileyerek esas neden olan değişken demektir. Hipotezi belirler. Davranış Bilimlerinde bağımsız değişken durumdur.

Sarhoş: Bağımsız Trafik Kazası: Bağımlı değişkendir.

4. Veri Toplama ve Verileri Analiz Etmek

a. Deney Tekniği: Yapay hazırlanmış bir durumdur.

b. Gözlem: Sosyolojide çok kullanılmaz. Doğa bilimlerinde kullanılır.

1. İnsanların grup içi davranışlarının bilimsel çalışmalarını yapan, toplumsal güçleri inceleyen bilim dalı aşağıdakilerden hangisidir

A) Sosyoloji B) Psikoloji
C) İnsanbilim D) Antropoloji
E) Kültürbilim

YANIT: A

2. Sosyoloji aşağıdaki soruların hangisine yanıt aramaz

- A) İnsanlar neden bir aile kurmuşlardır
B) İnsanların neden tanrıya inanırlar
C) Niçin bazı insanlar fakirdir
D) Bireyin başarısını neler etkiler
E) Toplumu bir arada tutan kurallar nelerdir

YANIT: D

3. Aşağıdakilerden hangisi sosyal bilim değildir

- A) Tarih B) Biyoloji
C) Psikoloji D) Antropoloji
E) Sosyoloji

YANIT: B

4. Sosyolojinin, teknoloji, gelir dağılımı ve tüketim ile işbölümü gibi konularla ilgilenen bölümüne ad verilir

- A) Hukuk Sosyolojisi
B) Bilgi Sosyolojisi
C) Bilişim Sosyolojisi
D) Sanayi Sosyolojisi
E) Ekonomi Sosyolojisi

YANIT: E

5. Sosyolojinin yönetme ve yönetilme ile bunların kurumsallaşmasını inceleyen alt dalına ne denir

- A) Bilgi Sosyolojisi
B) Sanayi Sosyolojisi
C) Siyaset Sosyolojisi
D) Hukuk Sosyolojisi
E) Kırsal Sosyoloji

YANIT: C

6. Sosyolojinin ABD'de üç aşamadan geçtiğini söyleyen düşünür kimdir?

- A) Reitz-lazarsfeld
B) Comte
C) Spencer
D) Marx
E) Durkheim

YANIT: A

DAVRANIŞ BİLİMLERİ 1

7. Aşağıdakilerden hangisi bir bilimsel araştırma ilkesi değildir

- A) Hipotez oluşturma.
- B) Basitlik ve açıklık
- C) Sınırlılık
- D) Nesnellik
- E) Doğruluk ve Tekrar

YANIT: A

8. Aşağıdakilerden hangisi bilimsel yöntemin aşamalarından biri değil*dir

- A) Sorunu ortaya koymak
- B) Bilgi toplamak
- C) Tekrar
- D) Hipotez oluşturmak
- E) Sonuca ulaşmak

YANIT: C

9. Çizgi film seyreden çocuklar, seyretmeyenlerden daha konuşkandır." varsayımında bağımlı değişken aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Çizgi film seyreden çocuklar
- B) Seyretmeyenler
- C) Konuşkanlık
- D) Çocuklar
- E) Çizgi film

YANIT: C

10. Araştırmalarda bir ölçme aracının ölçmek istediğini doğru olarak ölçmesi olayına ne denir

- A) Doğruluk
- B) Nesnellik
- C) Objektiflik
- D) Güvenilirlik
- E) Geçerlilik

YANIT: E

1. "Asıl olanın doğa değil, toplum olduğu savı hangi düşünürle başlar

- A) Sokrat
- B) Plato
- C) Aristo
- D) Sofistler
- E) Farabi

YANIT: A

2. Politika adlı eserin sahibi, "bütün, parçaların toplamından fazla bir şeydir," "esas olan somut olandır" gibi düşünceleri öne süren filozof kim*dir

- A) İbn-i Haldun
- B) Sokrat
- C) Plato
- D) Aristo
- E) İbn-i Rüşd

YANIT: D

3. Toplum çalışmalarında "Faziletli - Faziletsiz şehir" ayrımını yapan düşünür kimdir?

- A) Haldun
- B) Sokrat
- C) Farabi
- D) Aristo
- E) Gazali

YANIT: C

4. Mukaddime adlı eseri bir sosyolojik yapıt olarak alınabilecek düşünür kimdir?

- A) Gazzali
- B) Haldun
- C) Rüşd
- D) Farabi
- E) Locke

YANIT: B

5. Aşağıdakilerden hangisi sosyolojinin ortaya çıkışını hazırlayan etkenlerden biri değildir?

- A) Endüstri devrimi
- B) Fransız ve Amerikan ihtilalleri
- C) Emperyalist gelişmeler
- D) Doğa bilimlerindeki hızlı gelişmeler
- E) I. ve II. Dünya Savaşları

YANIT: E

6. Üç hal yasasını ortaya koyan ve sosyolojinin babası olarak bilinen düşünür aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Marx
- B) Spencer
- C) Comte
- D) Durkheim
- E) Weber

YANIT: C

7. Alt yapı ve üst yapı gibi kavramlarla toplumu açıklamaya çalışan ve ünlü "maddeci görüş teorisiyle bilinen çatışma kuramcısı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Marx
- B) Comte
- C) Durkheim
- D) Weber
- E) Spencer

YANIT: A

8."Toplumu organize olmuş, düzenli ilişkilerden meydana gelen ve her bire*yin toplumun temel değerlerini paylaştığı bir sosyal sistem" olarak 'gören yaklaşım aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Çatışma Kuramı B) Etkileşim
C) Fonksiyonalist D) Sosyal alışveriş
E) Feminizm

YANIT: C

9. Belirli bir otoritenin varolduğu her yerde çatışmanın da varolduğunu söyleyen düşünür kimdir

- A) Comte
B) Marx
C) Coser
D) Dahrendorf
E) Parsons

YANIT: D

10.Aşağıdakilerden hangisi bir sosyal alışveriş kuramcısıdır?

- A) Parsons B) Durkheim
C) Marx D) Comte
E) Homans

YANIT: E

1. Konusu sosyal etkileşim olan sosyoloji daima ne denir?

- A) Mikro Sosyoloji B) İletişim Sosyoloji
C) Sosyal Bilimler D) Makro Sosyoloji
E) Etkileşim Sosyoloji

YANIT: A.

2."İnsanları etkileyen gerçek ilişkiler bütününe" ne denir?

- A) Topluluk B) Grup
C) Rol D) Toplum
E) Yapı

YANIT: D

3.Aşağıdakilerden hangisi toplumsal yapıyı oluşturan parçalardan biri değildir

- A)Aile
B) Kültür
C) Sınıf
D) Statü
E) Rol

YANIT: A

4.Toplumun, toplum olarak algılanabilmesi için belli şartlar gerekir. Aşağıdakilerden hangisi bu şartlardan biri değildir?

- A) Ortak bir toprak parçası
B) Ortak bir dil
C) Ortak bir idare
D) Ortak bir otorite
E) Ortak bir kültür

YANIT: B

5.Bireyin toplum içindeki pozisyonuna ne denir?

- A) Rol B) Statü
C) Kültür D) Sınıf
E) Grup

YANIT: B

6.Aşağıdakilerden,hangisi toplumsal kurumlardan biri değildir?

- A) Aile B) Din
C) Politika D) Hukuk
E) Rol

YANIT: E

7.Aşağıdaki/lerden hangisi toplumların sahip oldukları temel karakteristiklerden biri değildir?

- A) Her toplum değişime karşı direnç gösterir.
B) Toplumsal kurumlar birbirleriyle iletişim içindedir.
C) Her toplum belli bir dille iletişim kurar.
D) Toplumsal kurumlar zamanla değişirler.
E) Toplumsal kurumlar toplumdaki sorunların merkezidir.

YANIT: C

8.Fonksiyonalist kurama göre, toplumsal kurumlara belli nedenlerden dolayı gereksinim vardır. Aşağıdakilerden hangisi bu nedenlerden biri değildir?

- A) Yeni üyelere sahip olmak
B) Mal ve hizmet üretmek
C) Yeni üyeleri toplumsallaştırmak
D) Grupları yönetmek
E) Toplumsal düzeni sağlamak

YANIT: D

9.Toplum türleri içinde en ilkeli aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Tarım öncesi topluluklar
B) Tarım Toplulukları
C) Avcılık ve toplayıcılık
D) Çobanlık
E) Endüstriyel

YANIT: C

10. Hangi toplum türünde edinilmiş statüler yerine kazanılmış statüler görülmeye başlar?

- A) Avcılık ve toplayıcılık
- B) Çobanlık
- C) ilkel tarım toplulukları
- D) Tarım toplumları
- E) Endüstriyel toplumlar

YANIT: E

KENDİMİZİ DENEYELİM

Aşağıdakilerden hangisi sosyolojinin ilgi alanına giren konulardan biri değildir?

- A. Aile B. Aşiretler C. Akıl sağlığı D. Kadına şiddet E. Dış göç
- 2 Bir ölçme aracının ölçmek istediğini doğru olarak ölçme yeteneğine ne ad verilir?

- A. Güvenirlik B. Yeterlilik C. Doğruluk D. Geçerlilik E. Etik

3 Sosyolojik bakış açısı veya hayal gücü (imgelem) aşağıdakilerden hangisi tarafından ileri sürülmüştür?

- A. Simon B. Durkheim C. Bacon D. Mills E. Spencer

4 Aşağıdaki sosyologlardan hangisi "Sosyolojiye Davet" adlı kitabında toplumun insanları bir biçimde şekillendirdiğini ileri sürer?

- A. P. Berger B. S. Simon C. E. Durkheim D. M. Weber E. A. Comte

5 Sistematik bir yöntemle olaylar arasındaki ilişkilerin incelenmesi ve bilgi toplanmasına ne ad verilir?

- A. Bilim B. Yöntem C. Kuram D. Hipotez E. Önerme

6 Aşağıdakilerden hangisi sosyal bilimlerden biri değildir?

- A. Sosyoloji B. Ekonomi C. Tarih D. Antropoloji E. Biyoloji

7 Aşağıdakilerden hangisi makro sosyolojik yaklaşımın ilgi alanıdır?

- A. Bireylerin yüzyüze ilişkileri

B. Asansörde insanların neden birbirlerinin ayaklarına baktıkları

C. Bir toplumda yaşayan evsizlerin sosyal sınıflar içindeki yeri

D. İnsanların cumartesi geceleri eğlence alışkanlıkları

E. İki nişanlı çiftin birbirleriyle kavga etmeleri

8 Aşağıdakilerden hangisi bilimsel yöntemin aşamalarından biri değildir?

- A. Veri toplamak B. Verilerin analizini yapmak
- C. Sorunu tanımlamak D. Hipotezi formüle etmek
- E. Öznel değerlerden hareket etmek

9 Bir toplum içinde yaşayanların öğrendikleri ve paylaştıkları herşeye ne ad verilir?

- A. Kültür B. Kurum C. Yapı D. Toplum E. Sınıf

10 Aşağıdakilerden hangisi kazanılmış bir statüye örnektir?

- A. Asalet B. Gençlik C. Yaşlılık D. Etnik yapı E. Avukatlık

CEVAPLAR:

1-C 2-D 3-D 4-A 5-A 6-E 7-C 8-E 9-A 10-E

1 İbni Haldun'un en önemli eseri aşağıdakilerden hangisidir?

- A. Politika B. Toplumsal İşbölümü C. Kapital D. Mukaddime E. Sosyal Fizik

2 St. Simon aşağıdakilerden hangisiyle nitelendirilmektedir?

- A. Ütopyacı realist B. Ütopyacı kapitalist C. Ütopyacı sosyalist D. Ütopyacı feminist E. Ütopyacı pragmatist

3 A.Comte'un evrimci düşüncesini en iyi yansıtan kavram aşağıdakilerden hangisidir?

- A. İki Hâl Yasası B. Üç Hâl Yasası C. Pozitif Felsefe Dersleri D. Sosyoloji Dersleri E. Anomi

4 Diyalektik düşüncenin temeli ilk olarak kim tarafından ortaya atılmıştır?

- A. İbni Haldun B. Heraklit C. Fichte D. Simon E. Comte

DAVRANIŞ BİLİMLERİ 1

5 E. Durkheim'e göre aşağıdaki intihar türlerinden hangisi modern toplumda en fazla görülür?

- A. Elcil intihar B. Bencil intihar C. Anomik intihar
D. Sosyal intihar E. Toplu intihar

6 Weber'e göre karizmatik otorite ne zaman ortaya çıkar?

- A. Her zaman B. Olağanüstü durumlarda C. Geçmiş zamanlarda D. Modern zamanlarda E. Postmodern zamanlarda

7 Aşağıdakilerden hangisi Sembolik Etkileşimcilik Yaklaşımı'nın en çok beslendiği görüştür?

- A. Pozitivizm B. Entvisyonizm C. Ampirizm D. Pragmatizm E. Modernizm

8 Aşağıdakilerden hangisi Yapısal İşlevselcilik Yaklaşımı'nın en çok beslendiği kaynaktır?

- A. Feminizm B. Pragmatizm C. Pozitivizm D. Rasyonalizm E. Ampirizm

9 Çatışmacı yaklaşımın temel görüşleri aşağıdaki kuramcılardan hangisinin görüşlerine dayanır?

- A. E. Durkheim B. K. Marx C. M. Weber D. A. Comte
E. F. Hegel

10 Sosyolojiye temel eleştiriler en çok kimlerden gelmiştir?

- A. Sosyalistlerden B. Kapitalistlerden
C. Ekonomistlerden D. Pozitivistlerden
E. Feminist ve Post-modernistlerden

CEVAPLAR:

1-D 2-C 3-B 4-B 5-C 6-B 7-D 8-C 9-B 10-E

1 Aşağıdakilerden hangisi kültürün özelliklerinden biri değildir?

- A. Kültür paylaşılır. B. Kalıtım yoluyla geçer.
C. Olduğu gibi kabul edilir. D. Semboliktir.
E. Yer ve zamana göre değişir.

2 İnsanların deneyimlerini, fikirlerini ve bilgilerini açıklamada yardımcı olan en önemli kültür unsuru aşağıdakilerden hangisidir?

- A. Değer B. Norm C. Gelenek D. Dil E. Jestler

3 Kültürün belirlediği yerleşik davranış kurallarına ne ad verilir?

- A. Değer B. Kurum C. Örf D. Norm E. Kanun

4 Formal normlar aşağıdakilerden hangi biçimde ortaya çıkar?

- A. Hikayeler B. Ritüeller C. Kanunlar D. Giyim kuşam tarzları E. Adetler

5 Kişinin kendi kültürünü temel gösterge olarak alıp diğer kültürleri kendi kültür açısından değerlendirmesine ne ad verilir?

- A. Karşıt kültür B. Etnosantrizm C. Kültür şoku
D. Kültür boşluğu E. Kültürel birleşme

6 Normları adet (folkways) ve örfler (mores) şeklinde sınıflandıran sosyolog aşağıdakilerden hangisidir?

- A. M. Weber B. R. Dahrendorf C. E. Durkheim
D. A. Comte E. W. G. Summer

7 Bir grubun davranış standartlarını oluşturan ve günlük yaşamı yöneten kültür kalıbı aşağıdakilerden hangisidir?

- A. Âdet B. Örf C. Gelenek D. Değer E. Yaptırım

8 Normların öğrenildiği sürece ne ad verilir?

- A. Küreselleşme B. Endüstrileşme C. Toplumsallaşma
D. Kurumsallaşma E. Gruplaşma

9 İçinde bulunduğu toplumun bir parçası olup kendilerini diğer gruplardan ayıran özgün değer farklılıkları olan kültürler ne ad verilir?

- A. Baskın kültür B. Popüler kültür C. Yaygın kültür
D. Karşıt kültür E. Alt kültür

10 Toplum içinde özel bir yaşam biçimi, zevk ve alışkanlıkları olan küçük bir elit grubun sahip olduğu kültürün adı nedir?

- A. Alt kültür B. Karşıt kültür C. Popüler kültür
D. Yüksek kültür E. Halk kültürü

CEVAPLAR

1-B 2-B 3-B 4-C 5-B 6-E 7-A 8-C 9-E 10-B

DAVRANIŞ BİLİMLERİ 1

1 Anne-baba ve evlenmemiş çocuklardan oluşan aileye ne ad verilir?

A. Geniş aile B. Ana ailesi C. Kök aile D. Baba ailesi

E. Çekirdek aile

2 İç ve dış grup kavramı kim tarafından ileri sürülmüştür?

A. Murdock B. Litwak C. Hyman D. Sumner E. Schaefer

3 Bireyin davranışlarını ve kendini değerlendirdiği örnek aldığı gruba ne ad verilir?

A. İç grup B. Dış grup C. Referans grubu D. Birincil grup

E. Sanal grup

4 Aile ilişkilerinin zamanla değiştiğini ve yeniden analiz edilmesi gerektiğini savunan, rol ve benlik kavramları üzerinde duran teorik yaklaşımın adı nedir?

A. Feminist kuram B. Çatışma kuramı C. Sembolik etkileşimcilik kuram D. Fonksiyonalist kuram E. Marksist kuram

5 Çağdaş anlamda aile oluşturabilmek ve meşru çocuklara sahip olabilmek için gerekli olan şey aşağıdakilerden hangisidir?

A. Yerleşim yeri B. Çocuklar C. Gelir D. Evlilik kurumu

E. Otorite ilişkileri

6 Aile üyelerinin kendi aile ve akrabalarının dışından birisiyle evlenmesine ne ad verilir?

A. Endogami B. Patrilokalite C. Egzogami D. Matriyarki

E. Patriyarki

7 Evlenen çiftlerin ana soyunun yanında oturmalarına veya yerleşmelerine ne ad verilir?

A. Patriyarki B. Egaliteryan C. Matrilokalite D. Endogami

E. Egzogami

8 Aşağıdakilerden hangi düşünür özel mülkiyetin ortaya çıkmasıyla birlikte tek eşli çekirdek ailenin ortaya çıktığını ileri sürmüştür?

A. Engels B. Murdock C. Litwak D. Hyman E. Spencer

9 Aşağıdakilerden hangi düşünür erkeğin çok kadınla evliliği olan poliginiyi en yaygın görülen evlilik olarak ifade etmiştir?

A. Litwak B. Parsons C. Cooley D. Murdock E. Durkheim

10 “Aşka evet, evlilik belki” sloganı ne tür bir ailesel farklılığı Avrupa’da ifade etmektedir?

A. Tek eşle evlilik B. Eş cinsel evlilik

C. Evlenmeden birlikte yaşama D. Tek ebeveynli evlilik

E. Çekirdek aile evliliği

CEVAPLAR

1-E 2-D 3-C 4-C 5-D 6-C 7-C 8-A 9-D 10-C

1 Aşağıdakilerden hangisi “Dünya Toplumu” anlamına gelir?

A. Globalite B. Globalizm C. Globalleşme D. Glokalizasyon E. Glokalizm

2 Glokalizm /küreyellik hangi kelimelerden türetilmiştir?

A. Küresel ve küresel olmayan B. Küresel ve yerel C. Küresel olmayan ve yerel D. Küresel ve genel

E. Küresel ve eleştirel

3 Küreselleşmeyi modernliğin bir sonucu olarak gören düşünür aşağıdakilerden hangisidir?

A. E. Durkheim B. K. Marx C. F. Hegel D. A. Giddens

E. A. Comte

4 Korkut Boratav günümüzde küreselleşmenin hangi kavramın yerini aldığı iddiasındadır?

A. Sosyalizm B. Kapitalizm C. Emperyalizm D. Sanayileşme E. Modernleşme

DAVRANIŞ BİLİMLERİ 1

5 Küreselleşme karşıtı yeni toplumsal hareketlerin temel özelliği nedir?

- A. Politik hareket olması B. Politik hareketlerden farklı olması C. Yerel olması D. Kapitalizmi savunması E. Ütopik olması

6 Patnaik'e göre dünyayı belirleyen ekonomik ilişkilerin bütünü aşağıdaki tanımlardan hangisi ile ilişkilidir?

- A. Sosyalizm B. Pozitivizm C. Feminizm D. Emperyalizm E. Marksizm

7 Kapitalizm ve sosyalizmin ortak yönleri nelerdir?

- A. Sanayi toplumuna dayanmaları B. Tarıma dayanmaları C. Ticarete dayanmaları D. Hizmete dayanmaları E. Ortak mülkiyete dayanmaları

8 Aşağıdakilerden hangisi kapitalizmin özellikleri arasında yer almaz?

- A. Üretim araçlarının özel mülkiyeti olması B. Bireylerin sermaye, toprak ve makinalara sahip olması C. Bireylerin ne üreteceklerine kendileri karar vermesi D. Merkezi bir planlama olması E. Kâr amacı gütmeyen ve daha fazla kâr elde etmenin önemli olması

9 Çatışmacı yaklaşımın temel konusu aşağıdakilerden hangisidir?

- A. Sermaye kullanımı B. Üretim araçlarına sahip olma C. Küresel iş bölümünün artması D. Ortak mülkiyetin kullanımı E. Güç/iktidar dağılımı

10 Aşağıdakilerden hangisi cinsiyete bağlı ayrımcılık konuları arasında yer almaz?

- A. İzole ederek ayrımcılık yapma B. Küçük grup ayrımcılığı C. Doğrudan kurumlaşmış ayrımcılık D. Dolaylı kurumlaşmış ayrımcılık E. Sosyo-ekonomik yapıya dayalı ayrımcılık

1 Aşağıdakilerden hangisi toplumsal tabakalaşmanın temel ilkelerinden biri değildir?

A. Toplumsal tabakalaşma nesilden nesile geçer.

B. Toplumsal tabakalaşma tüm toplumlarda aynı biçimde görülür. C. Toplumsal tabakalaşma evrenseldir, fakat çeşitlidir.

D. Toplumsal tabakalaşma bireylerin farklılığının yansıması değil, toplumun bir özelliğidir.

E. Toplumsal tabakalaşma hem eşitsizlikleri hem de buna ilişkin inançları yansıtır.

2 Aşağıdaki sosyologlardan hangisi tabakalaşmanın en önemli nedenini üretim araçlarının özel mülkiyeti ile açıklar?

- A. M. Weber B. T. Parsons C. K. Marx D. R. Dahrendorf E. E. Durkheim

3 Aşağıdakilerden hangisi kast sisteminin özelliklerinden biri değildir?

A. Kastlar arası geçiş yoktur.

B. Doğumdan itibaren bireylerin hak ve görevleri belirlenmiştir.

C. Kastlar arasında farklılıklar belirgindir.

D. Kast açık bir sistemdir.

E. Bireyler içinde doğdukları kastları değiştiremezler.

4 Aşağıdakilerden hangisi sınıf sisteminin özelliklerinden biridir?

A. Bireyler içinde doğdukları sınıfları değiştiremezler.

B. Sınıflar arasında farklılıklar belirgindir ve değiştirilemez.

C. Doğumla bireylerin hak ve görevleri belirlenmiştir.

D. Bireylerin başarı ve yetenekleri sınıf değiştirmeye olanak sağlamaz.

E. Sınıflar arasında geçiş vardır.

5 Aşağıdaki sosyologlardan hangisi sanayi toplumlarında çatışmaların kurumsallaştığını iddia eder?

A. R. Dahrendorf B. T. Parsons C. M. Weber

D. E. Durkheim E. S. Simon

DAVRANIŞ BİLİMLERİ 1

6 Aşağıdaki kavramlardan hangisi tamamen bireylerin yetenekleri ve başarıları temelinde olan tabakalaşma sistemi için kullanılır?

- A. Demokrasi B. Statü hiyerarşisi C. Kast sistemi
D. Meritokrasi E. Sosyalizm

7 Davis-Moore'un tabakalaşma modeli ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi doğrudur?

- A. Eşitlik toplum için fonksiyoneldir. B. Yetenekli bireyleri önemli pozisyonlara çekmek için ödüller gereklidir.
C. Tabakalaşma demokrasi nedeni ile ortadan kalkacaktır.
D. Dünyadaki eşitsizlikler ülkeler arasındaki ilişkilerden ortaya çıkmaktadır.
E. Tabakalaşmanın ortaya çıkmasında özel mülkiyet önemlidir.

8 Türkiye'de eşitsizliklerin ortaya çıkmasında aşağıdakilerden hangisi en fazla etkili olmuştur?

- A. Dış ticaretin artması B. Nüfus artışı
C. 1980 sonrası uygulanan ekonomik politikalar
D. AB ile ilişkilerin artması
E. Ailenin otorite yapısının değişmesi

9 Aşağıdaki ülkelerden hangisinde kast sisteminin hâlâ izleri vardır?

- A. Suudi Arabistan B. İngiltere C. ABD D. Küba E. Hindistan
10 Aşağıdaki eleştirilerden hangisi Davis-Moore'un tabakalaşma tezi için doğru değildir?

- A. Toplumsal tabakalaşmanın açık sistemlerde var olduğu gerçeğini Davis-Moore görememiştir.
B. Bütün meslekler için önem belirlemek güçtür.
C. Toplumlarda görülen bazı tabakalaşma sistemleri Davis-Moore'un görüşlerine uygun düşmemektedir.
D. İmtiyazlar bireylerin yetenekleri ile ilgilidir.
E. Eşitsizlikler toplumun sürekliliği için fonksiyonel bir zorunluluktur.

CEVAPLAR

1-B 2-C 3-D 4-E 5-A 6-D 7-B 8-C 9-E 10-A

1 Aşağıdakilerden hangisi sosyal değişme olgusu üzerinde etkili olan unsurlardan biri değildir?

- A. Kültürel B. Fiziksel C. Siyasal D. Nüfus E. Fizyolojik

2 Aşağıdaki sınıflamalardan hangisi "demografi" alanının alt başlıklarından biri değildir?

- A. Formel B. Sosyal C. Tarihsel D. Toplumsal E. Çevresel

3 Aşağıdakilerden hangisi nüfusun değişiminde etkili olan faktörlerden biri değildir?

- A. Göç alma B. Göç verme C. Doğum D. Ölüm E. Gelir seviyesi

4 Aşağıdakilerden hangisi göç olgusunun ortaya çıkmasında etkili olan etmenleri ifade etmektedir?

- A. İç göç- dış göç B. Göç alma-göç verme C. İtici güçler-çekici güçler D. Ulusal göç-uluslararası göç E. Yatay hareketlilik-dikey hareketlilik

5 Aşağıdakilerden hangisi kentsel alandan kırsal alana doğru hareketi içeren süreci tanımlamaktadır?

- A. Karşı kentleşme B. Yeniden kentleştirme C. Aşırı kentleşme D. Kentçilik E. Primate kentler

6 Aşağıdaki kavramlardan hangisi kentsel alanlardaki nüfus yoğunluğunun fazla olması sorununu tanımlamada kullanılmaktadır?

- A. Karşı kentleşme B. Yeniden kentleştirme C. Aşırı kentleşme D. Kentçilik E. Primate kentler

7 Aşağıdakilerden hangisi kent kültürü kavramı ile eş anlamlıdır?

- A. Karşı kentleşme B. Yeniden kentleştirme C. Aşırı kentleşme D. Kentçilik E. Primate kentler

8 Aşağıda yer alan düşünürlerden hangisi Chicago Okulu'nun temsilcileri arasında yer almaktadır?

DAVRANIŞ BİLİMLERİ 1

A. Talcott parsons B. Louis wirth C. Manuel castells

D. David harvey E. Immanuel wallerstein

9 Aşağıdakilerden hangisi kent sosyolojisinin “yapısalcı yaklaşım”ı benimseyen isimler arasında yer almaktadır?

A. David harvey B. Robert park C. Louis wirth D. Talcott parsons E. Michael burawoy

10 “Küresel kent” kavramı aşağıdaki kuramcılardan hangisi tarafından ortaya atılmıştır?

A. David harvey B. Robert park C. Manuel castells

D. Michael burawoy E. Talcott parsons

CEVAPLAR

1-E 2-E 3-E 4-C 5-A 6-C 7-D 8-B 9-A 10-C

1 Suçluyu organik bakımdan inceleyerek verasete ilişkin biyolojik, anatomik ve fizyolojik etmenleri dikkate alan alt kriminoloji dalı aşağıdakilerden hangisidir?

A. Suç psikolojisi B. Suç antropolojisi C. Suç sosyolojisi D. Suç psikiyatrisi E. Penoloji

2 Aşağıdakilerden hangisi uygulayıcı kriminolojinin alt dallarından biridir?

A. Suç psikolojisi B. Penoloji C. Suç profilaksisi D. Suç psikiyatrisi E. Suç antropolojisi

3 Aşağıdakilerden hangisi suçu açıklayan biyolojik kuramlara katkıda bulunan kuramcılardan biri değildir?

A. Lambroso B. Hooton C. Sheldon D. Krestschmer

E. Reckless

4 Sheldon’un tiplmesi içinde içe dönük ve ölçülü karakterde olan, zayıf, uzun yapılı ve entelektüel nitelikler gösteren tip aşağıdakilerden hangisidir?

A. Mezomorf B. Endomorf C. Ektomorf D. Egzomorf

E. Polimorf

5 İlk kriminolojik araştırmalar aşağıdaki kurumlardan hangisinde yürütülmüştür?

A. Okullar B. Hapishaneler C. İş yerleri D. İbadethaneler

E. Trenler

6 Merton’un öne sürdüğü uyum modelleri içinde yasadışı faaliyetler yoluyla servet edinen suçlular hangi kategoriye girmektedirler?

A. Başkaldıranlar B. Yenilikçiler C. Geri çekilenler D. Uyum gösterenler E. Şekilciler

7 Genel sosyolojide kent sosyolojisi araştırmalarıyla ve suç bilimde etkili olan ve çevresel yaklaşımla tanımış sembolik etkileşimci yaklaşım aşağıdakilerden hangisidir?

A. Chicago yaklaşımı B. Etiketleme yaklaşımı C. Ayırıcı birleşimler yaklaşımı D. Sosyal öğrenme yaklaşımı E. Ayırıcı güçler yaklaşımı

8 Aşağıdakilerden hangisi yeni kriminolojinin anıldığı diğer isimlerden biri değildir?

A. Sosyalist B. Yeni Marks’çı C. Radikal D. Feminist E. Marksist

9 Ellis ve Walsh’ın yaptığı sınıflamaya göre bir başka kişinin bedenine zarar veren veya zarar verme tehdidinde olan suçlar aşağıdakilerden hangisidir?

A. Mala yönelik suçlar B. Şiddet suçları C. Cinsel suçlar D. Çocuk suçluluğu E. Uyuşturucu suçları

10 Aşağıdakilerden hangisi kaçakçılık, yasadışı kumar oynatmak, uyuşturucu ticareti, fuhuş, büyük ölçekli hırsızlık ve koruma için haraç almak gibi suçların bulunduğu suç türünü ifade eder?

A. Siber suçlar B. Organize suçlar C. Beyaz yakalı suçlar D. Profesyonel suçlar E. Cinsel suçlar

CEVAPLAR

1-B 2-C 3-E 4-C 5-B 6-B 7-B 8-A 9-D 10-B

1. Aşağıdakilerden hangisi karşımızdakini incitmeden hayır diyebilmenin bir yöntemi değildir?

Cevap: Tekrar tekrar özür dilemek

2. Gizli el sosyal sorumluluk yaklaşımı ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

Cevap: İşletmelerin sosyal sorumluluğunu kaynakların toplum için en etkili kullanımını sağlayacaktır.

3. Aşağıdakilerden hangisi işletmenin ülkesine topluma ve tüm dünyaya yararlı faaliyetlerde bulunması olarak açıklanmaktadır?

Cevap: Hayırseverlik sorumluluğu

4. Sosyolojinin bir toplum bilimi olduğu düşüncesinin fikir babası olarak tanınmış olan Fransız düşünür Herbert Simon'un eş zamanlığı uğraştığı bilim dalı aşağıdakilerden hangisidir?

Cevap: İktisat

5. İletişim sürecinde mesajın anlaşılması açısından gönderici mesajı nasıl düzenlemelidir?

Cevap: Alıcının anlayabileceği şekilde kodlanmalıdır.

6. Sosyoloji bilimine göre kadınların eğitim seviyesi gelişmekte olan dünyadaki kişi başına geliri açıklar. Bu iddia aşağıdaki modellerden hangisine uygun düşer?

Cevap: Durum – Durum modeli

7. Aşağıdakilerden hangisi sosyolojinin konuları arasında sayılmaz?

Cevap: Sosyolojinin biçimsel nesnesi bireysel davranışlardır.

8. Yapıcı bir eleştiri aşağıdakilerden hangisini onaylamaz?

Cevap: Davranış değil kişi eleştirilmeli

9. İlk sosyoloji profesörü unvanlı düşünür aşağıdakilerden hangisidir?

Cevap: Durkheim

10. Aşağıdakilerden hangisi belli bir zaman sürecinde ve bir amaca yönelik olarak kurulan en az iki kişi arasında gerçekleşen bağlar bütünü olarak tanımlanır?

Cevap: Sosyal ilişki

11. Önyargı ile ilgili ifadelerden hangisi doğrudur?

Cevap: Önyargı bir tutumdur

12. Aşağıdakilerden hangisi sosyal sorumluluğun işletmeye sağlayacağı faydalardan biri değildir?

Cevap: Maliyetleri azaltır

13. Önyargı ve ayrımcılıkla ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?

Cevap: Önyargı bazen ayrımcı davranışa dönüşebilir.

14. Karl Marks'a göre toplumsal değişim esasta neyin sonucu olarak ortaya çıkar?

Cevap: Eşitsiz Dağılım

15. Toplumda en etkin olan bireysel statü aşağıdakilerden hangisidir?

Cevap: Anahtar statü

16. Aşağıdaki şıklarda sosyoloji ve antropoloji bilimleri arasındaki ilişkiler irdelenmiştir. Hangisi doğru olamaz?

Cevap: kültürel antropolojiden yararlanmaz

17. Aşağıdakilerden hangisi toplumsal değerler özelliklerinden biri değildir?

Cevap: Evrenseldir.

18. Basmakalıp düşünce ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?

Cevap: Bir grup hakkındaki düşünce ve inançlarımızdır.

19. Aşağıdakilerden hangisi sosyal öğrenme kuramı çerçevesinde önyargıyı azaltmak için önerilen bir yol olamaz?

Cevap: Psikoterapi ile bireyin bilinç dışındaki çatışmaların çözülmesi

20. Aşağıdaki kavramlardan hangisi sosyolojinin temel kavramlarından biri değildir?

Cevap: Toplum içinde birey

21. Aşağıdakilerden hangisi carlo ve randall'ın olumlu sosyal davranışı (OSD) hem durumsal hem de kişisel motive edicilerini temel alan boyutların arasında sayılmaz?

Cevap: Gönüllü OSD

22. İnsanları olumlu sosyal davranışa yönlendiren en temel tetikleyici duygu aşağıdakilerden hangisidir?

Cevap: Vicdan

23. İletişim açısından aşağıdakilerden hangisi doğrudur?

Cevap: İletişim kanalları yazılı sözlü ve beden dili şeklinde olabilir.

24. Aşağıdaki ikililerden hangisi sosyal ilişki değildir?

Cevap: Bankamatik ile müşteri

25. Aşağıdakilerden hangisi ayrımcı bir davranış değildir?

Cevap: kadın erkeğe eşit maaş

26. Weber'e göre aşağıdakilerden hangisi toplumsal davranış türlerinden biri değildir?

Cevap: Toplum içinde bireysel davranış

27. Sosyal bilimcilerinin görevinin dünyayı açıklamak değil, değiştirmek olduğunu ileri süren Alman düşünür aşağıdakilerden hangisidir?

Cevap: K. Marks

28. Aşağıdakilerden hangisi olumlu sosyal davranış türleri arasında sayılmaz?

Cevap: Sosyallik

29. Aşağıdakilerden hangisi insanın kökenini, bedensel ve biyolojik özelliklerini tarihsel süreç içerisinde değişimini; ilkel toplulukları ve kültürlerini inceler?

Cevap: Antropoloji

30. Aşağıdakilerden hangisi örgütlerde kullanılan biçimsel olmayan iletişim kanalıdır?

Cevap: Dedikodu ve söylentiler

31. Aşağıdakilerden hangisi iletişim açısından doğru olduğu söylenebilir?

Cevap: İletişim kanalları yazılı, sözlü ve beden dili biçiminde olabilir.

32. Aşağıdakilerden hangisi ekonomik sorumluluklarla ilgili değildir?

Cevap: Yasal ve kurumsal düzenlemelere uymak

33. Öğretmenin, fakir olduğu için Seda'ya fazladan not vermesi aşağıdakilerden hangisine misal teşkil eder?

Cevap: Tersine ayrımcılık

34. Aşağıdakilerden hangisi sosyal sorumluluk tanımı kapsamında olan ortak unsurlardan biri değildir?

Cevap: İşletmeler kendileri için ekonomik değere de odaklanmalıdır.

35. Aşağıdakilerden hangisi yardım etme davranışını etkileyen sosyal öğrenme yöntemlerinden birisi değildir?

Cevap: Psikolojik etki

SKYMOON PDF
DON'T ASK QUESTIONS,JUST FOLLOW...
SINCE 2020